

Lars Erik Larsson:

Sörmländska spelmän

En bok som aldrig blev tryckt.
Successivt utökad och illustrerad.

[Läs efterskriften!](#)

Klicka på namn i listan så kommer du till resp. person:

Vi välkomnar ändringar, tillägg och foton!

ADOLF I RÖSNE eller ADOLF I HULT se PETERSSON PER ADOLF	5
AHLBERG KARL RIKARD fiol	5
AHLBERG KARL VIKTOR fiol	5
AHLGREN JOHAN ALBERT fiol	6
AHLIN ERIK fiol, orgel	6
AHLSÉN LILLY KRISTINA se ANDERSSON LILLY KRISTINA.....	6
AHLSTRÖM JOHAN ERIC fiol, orgel.....	6
ANDERSDOTTER ANNA CHRISTINA sång.....	10
ANDERSDOTTER CAROLINA sång	10
ANDERSDOTTER MAJA BRITA, "KARLSTORPSGUMMAN" sång	10
ANDERSDOTTER MARIA SOFIA sång.....	10
ANDERSDOTTER STINA sång.....	11
ANDERSSON ABEL VALFRID sång.....	11
ANDERSSON ALBERT fiol	12
ANDERSSON ALBERT VIKTOR FREDRIK fiol	13
ANDERSSON ALBERTINA sång.....	13
ANDERSSON ANDERS fiol	13
ANDERSSON ANDERS GUSTAF fiol.....	15
ANDERSSON ANDERS GUSTAF fiol.....	16
ANDERSSON ANDERS GUSTAF sång.....	16
ANDERSSON ANDERS GUSTAF fiol.....	16
ANDERSSON ANDERS GUSTAF fiol.....	16
ANDERSSON ANDERS ISAK fiol.....	19
ANDERSSON ANDERS JOHAN fiol	20
ANDERSSON ANDERS JOHAN fiol	20

ANDERSSON ANDERS PETTER fiol	20
ANDERSSON ANDERS PETTER, "KORNBON" eller "PELLE I KORNBODA" fiol	20
ANDERSSON ANDERS PETTER fiol	21
ANDERSSON ANDERS PETTER fiol	22
ANDERSSON ANDERS WEINE fiol, saxofon.....	22
ANDERSSON AUGUST orgel, fiol m.m.	22
ANDERSSON AUGUST fiol.....	25
ANDERSSON AXEL EVERT fiol.....	25
ANDERSSON AXEL MELKER fiol	27
ANDERSSON BROR EDVIN fiol.....	28
ANDERSSON ELNA THERESIA f. ERIKSSON fiol	29
ANDERSSON ERIK fiol.....	30
ANDERSSON ERIK fiol.....	31
ANDERSSON ERIK, "GAMMELÄNGEN" fiol.....	31
ANDERSSON ERIK PAULINUS fiol	31
ANDERSSON FRANS AUGUST, "SPEL-ANDERS" fiol	33
ANDERSSON FRANS GOTTFRID fiol	33
ANDERSSON FRANS GUSTAF BERNHARD fiol.....	33
ANDERSSON FRANS OSKAR fiol.....	35
ANDERSSON GUSTAF ALFRED fiol	35
ANDERSSON GUSTAF EMIL fiol.....	35
ANDERSSON GUSTAF EMIL fiol.....	35
ANDERSSON GUSTAF MAGNUS fiol	36
ANDERSSON GUSTAF VILHELM fiol.....	36
ANDERSSON HERMAN fiol.....	36
ANDERSSON JAN PETTER fiol	36
ANDERSSON JOHAN sång	37
ANDERSSON JOHAN AUGUST, "TOK-ANDERSSON" fiol, orgel.....	37
ANDERSSON JOHAN ALFRED fiol	37
ANDERSSON JOHAN EDVARD, "SKRÄDDAR-ANDERS" fiol.....	37
ANDERSSON JOHAN ERIK sång.....	38
ANDERSSON JOHAN ERIK fiol.....	38
ANDERSSON JOHAN EVALD fiol	39
ANDERSSON JOHAN FREDRIK fiol	41
ANDERSSON JOHAN PETTER, "LOTORPEN" fiol	41
ANDERSSON JOHAN VILHELM fiol	41
ANDERSSON JOSEF ALBIN fiol.....	42
ANDERSSON JOSEFINA CHARLOTTA se ERIKSSON JOSEFINA CHARLOTTA	42
ANDERSSON CARL fiol	42
ANDERSSON KARL fiol	42
ANDERSSON KARL AUGUST fiol	42
ANDERSSON KARL AUGUST, "KALLE I SLIPARHÄLL" fiol	43

ANDERSSON KARL AXEL fiol	43
ANDERSSON CARL ERIC fiol	43
ANDERSSON KARL FREDRIK fiol	43
ANDERSSON CARL GUSTAF fiol	43
ANDERSSON KARL GUSTAF fiol.....	44
ANDERSSON KARL GUSTAF fiol.....	44
ANDERSSON KARL GUSTAF, ”LILLE GUSTAF” fiol.....	44
ANDERSSON KARL GUSTAF ARVID fiol	45
ANDERSSON CARL HENNING fiol	45
ANDERSSON KARL HJALMAR fiol	45
ANDERSSON KARL JOHAN fiol	46
ANDERSSON KARL JOHAN fiol	46
ANDERSSON KARL OLOF fiol.....	46
ANDERSSON CARL ROBERT fiol.....	46
ANDERSSON CARL VILHELM fiol	46
ANDERSSON KARL YNGVE HJALMAR fiol	47
ANDERSSON KNUT GUSTAF fiol	47
ANDERSSON LARS PETTER fiol	48
ANDERSSON LILLY KRISTINA sång	48
ANDERSSON NILS orgel, fiol.....	49
ANDERSSON NILS fiol	49
ANDERSSON OLOF OSKAR fiol	49
ANDERSSON OSKAR FREDRIK fiol	50
ANDERSSON OSKAR VILHELM fiol.....	51
ANDERSSON OTTO VILHELM fiol	51
ANDERSSON PER GUSTAF ROBERT fiol.....	51
ANDERSSON PER JOHAN, ”PER JOHAN I HISSJÖ” fiol.....	51
ANDERSSON PER OLOF fiol	53
ANDERSSON RIKARD fiol.....	53
ANDERSSON SETH PETHRUS fiol	53
ANDERSSON SOFIA JOSEFINA se SJÖGREN SOFIA JOSEFINA	54
ANDERSSON SVEN BERNHARD fiol.....	54
ANDERSSON SVEN VIKTOR EDVIN fiol	54
ANDERSSON VILHELM fiol	54
ANDERSSON DAHLGREN (ULRIKA), ”SPEL-ULLA” fiol.....	55
APPELQVIST PER AXEL orgel, fiol	55
ARVID I HJULESTA se JOHANSSON ERIK ARVID	55
ASKLUND ESTER MARIA, ”SMÖRKULLAMOR” sång	55
ASP ALBERT HJALMAR fiol	56
AUGUST I BRÄGÅR’N se ERIKSSON AUGUST WILHELM.....	56
AXELSSON KARL AXEL sång.....	56
AXELSSON CARL GUSTAF fiol.....	57

EFTERSKRIFT 59

ADOLF I RÖSNE eller ADOLF I HULT se PETTERSSON PER ADOLF

AHLBERG KARL RIKARD fiol

Smed från Rocklunda, Sköldinge s:n.

Född 17/4 1887 i Husby gård, Husby Oppunda s:n.

Son till spelmannen och smeden Karl Viktor Ahlberg och Anna Lovisa Malmqvist.

Gift med Marta Matilda Ekström.

Vid unga år lärde han sig spela fiol av fadern och en dalkarl vid namn J. A. Söderblom, som var skogvaktare vid Stäringe i Årdala s:n. Redan som 12 åring spelade Ahlberg med vid brölloppen i Husby Oppunda och kringliggande socknar. På repertoaren stod då brudpolskor och steklåtar. När han blev äldre var hans repertoar av folkmelodier mycket omfattande. År 1938 erhöll han Zorns spelmansmärke i silver.

Vid hans bortgång skrev Gustaf Wetter en nekrolog tryckt i Slöjd och Ton n:r 6 1951 lydande:

”Karl Rickard Ahlberg har, såsom dagspressen tidigare meddelat, avlidit i sviterna efter ett vådaskott vid en hemvärnsövning. Han träffades bakifrån av ett skarpt skott, som av misstag kommit med i den lösa ammunitionen. Därvid skadades även urinblåsan. Under svåra plågor fick Ahlberg sluta sin jordevandring söndagen den 11 november.

Ahlberg var född den 17 april 1887 i Husby Oppunda och son till den kände spelmannen Carl Viktor Ahlberg. Hans repertoar omspände därför företrädesvis låtar från hemmet och Husby Oppunda, men även låtar från Årdala och Vadsbro var representerade. Som tolvåring var han redan känd och uppskattad som spelman och kom i kontakt med många andra spelmän. Av dessa kan nämnas hans fars farbror Lars Petter Nilsson, K.O. Ling, G. Lönn, Lindqvist från Björndal och inspektör Eriksson från Torp, samtliga från Husby Oppunda, samt sadelmakare Ekman från Vadsbro, fiskaren Claes Lundqvist från Årdala, lantbrukare Gustaf Eriksson i Björkvik m. fl.

Flera av Ahlbergs låtar ha givits offentlighet, bl. a. genom radion.

En mycket värdefull notbok av en kantor Appelberg från Vadsbro, signerad 1842, har Ahlberg skänkt till SFS:s arkiv.

Han fick sitt riksspelmansmärke 1938 i Malmköping för ett mycket gott och karaktäristiskt spelsätt. En synnerligen intresserad medlem (sedan 1927) i SSF var han därjämte och efterlämnade minnet av en mycket god och uppskattad vän och spelmanskamrat.

Jordfästningen ägde rum i Sköldinge kyrka söndagen den 17 november och inleddes med ”En spelmans jordafärd”, spelad på fiol och orgel av T. Wedberg och kantor H. Sventelius. Kyrkoherde H. Bremer höll griftetalet och förrättade jordfästningen. Vid graven talade överstelöjtnant G. Friths för Fo-staben. Kransar nedlades från SSF, från Kantorps gruvor, från Hemvärnen i Sköldinge, Flen, Malmköping och Mellösa, från Sköldinge arbetarekommun, från Valla skytteförening, från förmän och arbetskamrater samt från fackföreningen vid Kantorps gruvor. Den avlidnes minne hedrades därjämte med en mängd tal och blommor. Frid över hans minne. Gustaf Wetter.”

AHLBERG KARL VIKTOR fiol

Smed från Fannyberg, Sköldinge s:n.

Född 4/2 1849 i Wik, Stigtomta s:n.

Son till pigan Brita Lena Nilsson.

Gift med Anna Lovisa Malmqvist.

Karl Viktor anses ha lärt sig spela av Lars Petter Nilsson och klockaren Per Fredrik Rundin i Husby Oppunda.

Även sonen Karl Rickard var en framstående spelman.

AHLGREN JOHAN ALBERT fiol

Skomakare från Koberbergsgården, Taxinge s:n.

Född 16/6 1870 i Härnö, Kärnbo s:n.

Son till båtbyggaren Anders Ahlgren och Christina Charlotta Andersdotter.

Gift med Klara Ottilia Andersson.

Han var arton år då han började spela fiol och lärde sig då av en spelman som hette August Engström i Kärnbo, jämnårig med Ahlgren och den ende spelmannen i socknen. I yngre dagar var Ahlgren mycket anlitad på gillen och danstillställningar och hans repertoar skall, enligt hans egen utsago, ha varit ganska omfattande i synnerhet beträffande polskor. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

AHLIN ERIK fiol, orgel

Organist, klockare och skollärare i Västerhaninge s:n.

Född 24/9 1830 i Skattmansö, Vittinge s:n.

Son till tegeldrängen Pehr Larsson och Anna Stina Ersdotter.

Gift med Lovisa Wilhelmina Adelaide Campanius.

Ahlin kom år 1860 till Västerhaninge från Muskö, där han varit skollärare och organist sedan 1856. Han hade år 1850 avlagt folkskollärarexamen vid Stockholms Folkskoleseminarium ”med goda och vackra betyg”. Dessutom hade han avlagt organist-, kyrkosångare- och skolkantorsexamen vid Musikaliska Akademien med beröm godkänd skicklighet i orgelspelning.

Han valdes till Västerhaninge församlings ordinarie organist, klockare och folkskollärare vid sockenstämman den 22/7 1860:

”Vid i dag anställt val till återbesättande af de härstädes ledigvarande klockare-, orgelnist- och folkskollärbefattningarna tillföllo klockaren och orgelnisten m.m. i Muskö Eric Ahlin 16 44/64 röster och folkskolläraren i Jerna Adolf Fr. Karlsson ingen röst; och skulle i följe häraf, förordnande utfärdas för klockaren m.m. Erik Ahlin att vara Folkskollärare, Klockare och Orgelnist i denna församling emot åtnjutande af de löneförmoner som i Skolreglementet och Sockenstämmoprotocoller äro bestämde, och fullgörande af alla de skyldigheter, som enligt gällande lagar, häfd och serskilda förordningar innehafvaren af dessa befattningar åligger.”

(Västerhaninge KA vol. K 1:3. ULA).

Flera låtar efter honom ingår i SvL Söd.

AHLSÉN LILLY KRISTINA se ANDERSSON LILLY KRISTINA

AHLSTRÖM JOHAN ERIC fiol, orgel

Organist och klockare i Dunker s:n.

Född 8/2 1798 i Klockargården, Stenkvista s:n.

Son till klockaren Lars Ahlström och Kjerstin Jönsdotter.

Gift med Anna Christina Lindberg, Dunkers församlings barnmorska till sin död 1855.

Enligt musikforskaren K. P. Leffler har de flesta spelmän under slutet av 1800-talet från trakten av Dunker sina låtar och melodier efter klockaren Ahlström.

Ahlström valdes till klockare i Dunker vid sockenstämman den 18/9 1825:

”Efter 14 dagars förut skedd pålysning, sammanträdde Dunkers Sockens respective Hemmansägare d. 18 September 1825, för att verkställa det i kungörelsen utsatta klockarval. Sedan de i lagen föreskrifne formaliteter blifvit iakttagne, företogs valet, efter en författad och af församlingen d. 28 Augusti å allmän Sockenstämma granskad och godkänd vallängd, hvarvid de fleste rösterna tillföllo Klockaren uti Länna Johan Eric Ahlström, och hade han att denna beställning tillträda, så snart detta val vunnit laga

kraft och derföre av församlingen uppbära, den i lag för Klockare stadgade lön.”
(Dunkers KA vol. K I:5. ULA).

Vid sockenstämman den 9/10 1825 åtog sig klockaren Ahlström att ”blifva fjerdingsman, med antagande af samma lön som den förra fjerdingsman, neml. 36 skilling Banco på hvarje helt mantal, och i proportion af de mindre, räknadt efter förmedling, samt ½ Tunna Råg af Magazine; hvilken lön Herr Directeur Lindberger å Högvälborne Herr Baron Kurcks vägnar, Herr Fält Commissarien Vålborne A. W. Silfverbrand, och de öfrige församlade Socknens respectue Hemmansägare och åboer låfvade honom Ahlström innan d. 1 Oct. utbetala, hvarjemte till framtida rättelse man öfverenskom: att fjerdingmans tjenstetid skulle räknas från Den första October det ena året till det påföljande.”
(Dunkers KA vol. K I:5. ULA)

Många gånger var både klockarboställen och sockenstugor i mycket dåligt skick och i stort behov av reparationer. Klockarna framförde sina klagomål och fick understundom de önskade underhållsarbetena utförda, vilket framgår av sockenstämmoprotokollet efter stämman med Dunkers församlings sockenmän den 4/5 1828:

” -----

4:o. Till Ordföranden hade klockaren Hr. J. E. Ahlström tillkännagifvit, att Bakugnen uti Sochnestugan, som af honom begagnas, vore så bristfällig, att den behövde snar förbättring, äfven som att Boningsrummen uti Klockarebyggningen vore mycket dragfulla, förnämligast af orsak att fensterbogarne vore illa inpassade uti Fensterkarmarne. Detta föredrogs Församlingen, och då den fann sanningen af ofvanstående anförande, beslöts att alt detta skulle i sommar förbättras, och kostnaden bestridas af Byggnads Cassan; äfven som Hr. Ahlström lofvade att efterse, det reparation riktigt och med bestånd för framtiden verkställdes. 50 st. murtegel ansågs åtgå till Bakugnens lagande.”
(Dunkers KA vol. K I:5).

Ahlströms hustru Anna Christina Lindberg tjänstgjorde som inledningsvis antyddes, som barnmorska i Dunkers församling men även i Lilla Malma, enligt. ”Anförande vid Protocolljusteringen med Respective Dunkers Församling den 20 Junii 1830:

Då fråga blifvit väckt angående anskaffandet af en barnmorska och dess underhåll inom Församlingen, har sådant skett med afseende på nödvändigheten deraf, och den stora nytta man derigenom förväntar sig uti nödens stund, då det ofta gäller en moders eller ett barns lif, att icke kunna påkalla och anlita en skicklig sådan person. Detta ämne har med så mycket större skäl blifvit väckt, som utom, att känslan för Egit och Andras väl påkallar det, så har Kongl. Majt. Omsorgsfullt inbefallt Consist. jemte Dess Befallningshafvande att vidtaga de åtgärder, som kunna befrämja den Christliga önskan, det skickliga Jordgummor blifva anskaffade och antagne inom hvarje Socken, och deröfver hålla vaksam hand.

Då äfven jag inser nyttan häraf för allmänt väl, och just derföre med glädje skulle deltaga i hvilken kostnad som hellst, för att understödja ett så välsignadt ändamål, vågar jag uppmana Församlingens Respective Innevånare att behjerta ett ämne af så öm beskaffenhet, och dervid icke alltför noga beräkna kostnaderna. Tillfredsställelsen att hafva bidragit till ett så välgörande syftemål, och medvetandet, att derigenom kunna lindra den lidandes plågor, och kanske rädda dess lif, skall blifva en rik ersättning för den större eller mindre uppoffring, som i den vägen kan göras.

Då jag vid alla tillfällen haft anledning igenkänna mine Socknemäns rättskänsla, och erfara prof af deras välgörenhet, gläder jag mig i den öfvertygelsen, att de icke eller lemna denna så viktiga fråga, innan de förenat sig, och afgjort den till förmån för allmänt väl och Enskild tillfredsställelse. Knut Kurck.”

Efter detta privata anförande följde så pastors uppgifter vad beträffar barnmorsketillsättandet:

”----- tillkännagaf Pastor, att Malma Församling förliden Söndag åt Barnmorskan (hvertill Madame Ahlström enhälligt och uteslutande önska) anslagit 3 Tunnor Spannmåls årlig lön samt En Riksdaler Banco vid hvarje anlita förlossning af hvar och en, som ägde minst 2 kor, jemte 20 riksdaler Banco såsom bidrag till undervisningskostnaden.

Efter detta tillkännagifvande, tillfrågades Församlingens Ledamöter, om de ville med Malma Församling sig förena uti att tillbjuda Madame Ahlström denna förtroendebefattning och uti sin mån bidraga till hennes Undervisning?

Allt beviljades genast enhälligt, och skulle Församlingens bidrag utgå med 30 riksdaler Banco, samt den årliga lönen blifva lika med hvad 6 momentet uti förra protocollat innehåller. – Madame Ahlström af Ordföranden tillfrågad och å Församlingens vägnar detta förtroende tilljuden, emottog detsamma emot ofvanstående vilkor.”
(Dunker KA vol. K I:5 ULA).

Utöver den ordinarie organistsysslan anförtroddes Ahlström även andra arbetsuppgifter, vilket framgår av följande protokoll från sockenstämman med Dunkers sockenmän den 10/10 1830:

”1:o. Sedan Nämndeman Gustaf Nilsson i Sundby vid Protocolljusteringen den 20 Junii detta år, afsagt sig Magazins Direktörskapet och önskade lemna detsamma efter skedd Intäkt i höst; så företogs val af Ny Directör och nya föreståndare eller mätare; och ehuru Magazins Reglementet föreskrifver, att det bör vara en bofast och skrifkunnig Man, hellst Ståndsperson, som till den första befattningen väljes; så, och då ingen bland ståndspersoner var, som ville sig det åtaga, och jemväl bland bofaste allmogen dertill saknades någon skrifkunnig Man, valdes med enhällig röst Klockaren J. E. Ahlström till Direktör och till föreståndare Nämndeman Jonas Olsson i Berga och Bonden Olof Olsson i Lötha på gemensamt ansvar både till Fond, och Ziffra, en för alla och all för en, så Direktör som föreståndare.

Direktören njuter i årligt arvode 1½ Tunna och Föreståndarne gemensamt lika mycket, hvaremot Contollörs befattningen, såsom icke nödvändig, upphörer. Lönen utlämnas vid Uttäkten, hvarje Vår; och då Anders Pehrsson i Norrlången, som varit äldre Föreståndare och nu afgår, härigenom skulle komma att lida, beviljades honom 2 fjerdingar af Magazinet.”

(Dunkers KA vol. K I:5. ULA)

Det magasin som åberopas i ovanstående är det s.k. sockenmagasinet. I Nordisk Familjebok 1917 års upplaga anges för sockenmagasin:

”byggnad, afsedd till förvar af den kvantitet spannmål, som ansetts nödvändig att hålla i förråd i händelse af ofördelaktig skörd och höga spannmålspris. Sockenmagasinsinrättningen utvecklade sig småningom från 1700-talets ingång. I synnerhet under förra hälften af 1800-talet tog bruket af sådana inrättningar fart i landsorterna, och regeringen utfärdade angående ordnandet af dylika inrättningar ett allmänt cirkulär af den 18 okt. 1834, hvori regeringen förbehöll sig att själv behandla sådana frågor. Men redan 6 april 1842 utkom ett nytt cirkulär, byggt på nya grunder, och pröfningsrätten i fråga om reglementen för sockenmagasin blef därigenom öfverlämnad till länsstyrelserna. Slutligen ha genom K. kung. 4 dec. 1863 kommunerna själfva erhållit villkorlig rätt att vidtaga förändringar i gällande reglemente för sockenmagasin.”

Vid sockenstämman den 9/1 1831 upplästes ”Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse till Consistorium (Domkapitlet i Strängnäs) innehollande Kongl. Maj:ts uppmaning till Församlingarne att förskaffa sig den af Hofpredikanten och Kyrkoherden Magister Johan Dillner utgifna, i Ziffror utförda Choral-bok; och beslöts i anledning deraf, att ett inbundet Exemplar af denna Bok skulle för Kyrkans eller Församlingens gemensamma räkning inköpas.”

Vid samma sockenstämma togs åter barnmorskefrågan upp till behandling:

”Ehuru vid Madame Ahlströms antagande förledit år, till Barnmorska för Dunkers och Lilla Malma församlingar, fråga ej ens väcktes, om något Contracts uppgörande med henne, till säkerhet för den undervisningshjälp Församlingarne henne beviljat; ansåg Ordföranden ej för sent, att ännu väcka denna fråga, så mycket mer, som särskilte betydliga bidrag till hennes undervisningskostnad, blifvit sedermera af Herrar Possessionater i bägge Församlingarne, dels lemnade, dels lofvade, och hvarigenom hennes förbindelse till Församlingarne i samma mohn ökat.

Också hafva en ock annan af desse Herrar, hvilka Ordföranden enskildt vidtalt, yrkat, att Contract måtte uppgöras med Madame Ahlström, innan hon undfår något vidare af det beviljade anslaget till hennes undervisning; och väntat att hon skulle finnas beredvillig därpå ingå – Men, då nu Klockaren Ahlström härom tillfrågades, svarade han å hustruns vägnar, att det nu vore för sent, sedan hon utan något förbehåll blifvit till Barnmorska antagen.

Och då Församlingarnes närvarande Ledamöter ej kunde förena sig, om denna frågas afgörande, beslöts, att de Herrar, som med särskilta gåfvor, dels bidragit, dels lofvat bidraga till Barnmorskans undervisning i synnerhet Herr Öfverste Kammar Junkaren Baron Kurck, som lemnat största bidraget därtill, skulle först höras, och på deras utlåtande ankomma, huruvida Madame Ahlström borde tillförbindas till Contracts ingående eller icke.

Således uppskjöts sakens afgörande tills i dag 14 dagar till, hvarför ingen Herrar Possessionaters tankar uti förevarande ämne kunde inhämtas.”

(Dunkers KA vol. K I:5. ULA)

Vid protokolljusteringen den 23/1 1831 inlämnades och upplästes ett av överstekammarjunkaren baron Kurck till protokollet avgivet yttrande, så lydande:

”Då, till ernående af ömsesidig säkerhet vid öfverenskommelse, man wanligtvis skrider till upprättande af ett skriftligt Contract; och Dunker och Lilla Malma församlingar, i anseende till erhollande af en skicklig och kunnig Barnmorska, med Madame Ahlström därom förenat sig, att hon på dessa Församlingars bekostnad, i Stockholm vid den därvarande Barnmorske Inrättningen, skulle inhämta nödig kunskap i denna väsentliga konst; så anser jag ock högst nödigt och angeläget, att eftersom något sådant Contract icke allaredan är upprättadt, det åtminstone nu blifver skriftligt, och som sig vederbör afgjort och avslutadt.

Som, efter hvad jag inhämtadt, Madame Ahlström ännu icke lärer fulländat sitt lärdomslopp i den vägen, eller hunnit förvärfva all den kunskap, som behöfves och erfordras; utan hon derföre måste återvända till Hufvudstaden, och dertill behöfver af Sochnarne ytterligare penninge försträckning, så anser jag för vår säkerhet uti en framtid högst nödigt, det Madame Ahlström medelst ett sådant skriftligt Contract förbinder sig, sedan hon på Församlingarnes bekostnad hunnit till fullkomlig undervisning och lärdom, i Femton års tid, att räkna från det hon börjar att såsom Barnmorska betjena Församlingarna, dermed också fortfara så ofta hon blifver påkallad.

Men att, i fall Madame Ahlström, förr eller sednare, genom mellankommande händelser, därmed skulle komma att upphöra, och Församlingarne i thy fall blifva i oförlägenhet att skaffa någon annan i hennes ställe, hon då ersätter den kostnad Församlingarne fått vidkännas till dess undervisning, i mohn af den tid, som de på sådant sätt ginge i mistning af hennes tjenst och biträde.

För öfrigt, och då ingen anledning är att förmoda, det ju icke Madame Ahlström godvilligt häruti skulle ingå, då ett sådant willkor är med den största rättvisa och billighet öfverensstämmande; äger likväl Församlingarne, i den händelse ett annat förhållande skulle uppstå, och Madame Ahlström från annan sida betraktade saken, att kunna räkna på utvägar, att göra sig skadeslösa, enligt den föreskrift, som både rättskänsla och billighet ger vid handen. Ekenholm d. 22 Jan. 1831. Knut Kurck.

Uti ofvanstående yttrande instämde till alla delar Herr Kammarjunkaren von Jennings och Herr Expeditions Kronobefallningsmannen Stenbäck; den sednare med tillägg, att Madame Ahlström aldeles icke på några villkor bör som Barnmorska för Dunker och Malma antagas, med mindre Contract kommer att lända till rättelse.

Men Malma Sockens Fullmäktig, Herr Bruks Inspector Forssberg, förklarade, att han å sina Principalers vägnar ej kunde påstå något Contracts uppsättande med Madame Ahlström, sedan det vid hennes antagande en gång blifvit försummat Likväl önskade han, att Madame Ahlström, så vida hon ej funne sig på något sätt förnärmad, ville derpå ingå, för att tillfredsställa de Herrars fordringar, som yrkat detsamma. Med honom förenade sig flere af Dunkers Socknemän; som instämde uti samma yttrande.

Ahlström, sjelf närvarande, medgaf då för sig och sin hustru, att ingå Contract med Församlingarne på 15 år, och att, i händelse af deras flyttning utur Socknen innom denna tid, återbetala af hela den erhollna undervisningshjelpen, hvad som kan belöpa för den återstående tiden; eller ock anskaffa utexaminerad Barnmorska, i sin hustrus ställe. Dock förbehöll sig Ahlström, för sin hustrus räkning, att få uppbära den till Barnmorskans årliga aflöning af Socknarne anslagne Spannmålen, endast i Råg; och att få emottaga den på samma gång, som den årliga Spannmåls Lönen till Kyrkostaten aflemnas, hvilket af Dunkers Församling genast beviljades.

Därefter beslöts att de af Församlingarne gemensamt anslagne medel till Barnmorskans undervisning, skulle af Kyrko Cassorna förskjutas; äfvensom ett project till det ifrågavarande Contractet uppsattes, i enlighet med Ahlströms ofvanförmälda åtagande.”

(Dunkers KA vol. K I:5. ULA)

Som synes av ovanstående fanns byråkratien även i gamla tider. Håll med om att tjaftet om kontraktet är både onödigt och löjligt, ja, framför allt överdrivet. Det är i varje fall min åsikt. Den gode klockaren Ahlström och hans hustru hade säkert inga tankar på att försöka lura de båda församlingarnas innevånare.

Den 21/5 1837 hölls sockenstämma med Dunkers socknemän, då enligt protokollets 5 § ”Klockaren Ahlström tillkännagaf och omtalade huru han vore i behov af något skjul eller Lider hvarest han kunde få sätta sine åkdon och öfriga redskap under tak, och hemställde om icke Församlingen af godhet och välvilja ville ett sådant hus åt honom uppsätta, och när Ahlström alltid visat sig villig och tjensteaktig emot Församlingen så bifölls denna hans begäran och skulle detta redskaps eller Wagnslider uppföras bredevid stallet, utaf bräder och korsvirke, hvarföre beslöts att till detta ändamål 4 bräder af hvarje helt och proportionalitet af de smärre hemmansdelarne skulle sammanskjutas – de åter som framförde stockvirke skulle få detsamma beräknadt uti bräder, så som det förut varit vanligt.

Det hemlig-hus, som förut står vid sydvestra hörnet af Kyrkogårdsmuren invid gärdesgrinden och som på det högsta vanpryder, borde med detsamma nu flyttas till förutnämnde Wagnslider.”

(Dunkers KA vol. K I:5. ULA)

Den 23/12 1849 hölls sockenstämma och då beslöts och ”tillstaddes för en gång, att Skolsalen i Dunkers Sockenstugubyggning skulle för ett dansnöje begagnas med vilkor, att ingen skada eller åverkan gjordes i detta för Socknen dyrbara hus.”

(Dunkers KA vol. K I:5 ULA)

Utdragen ur gamla sockenstämmoprotokoll som ovan redovisats, kanske inte direkt har med Ahlströms spelmansgärning att göra, men jag har ansett citaten såsom högst värdefulla, eftersom min åstundan är att kunna spegla så många företeelser som möjligt i det gamla bondesamhället. Och genom dessa

protokoll har vi möjlighet att ta del av äldre tiders kommunala förvaltning och de beslutsprocesser, som så småningom lett fram till det samhälle vi har i dag. Vissa demokratiska principer, som vi i dag för all del kan uppfatta som primitiva, gällde dock i det gamla bondesamhället. Och ytterligare sockenstämmoprotokoll kommer att citeras i fortsättningen av denna bok.

ANDERSDOTTER ANNA CHRISTINA sång

Bondehustru från Åttersta, Björnlunda s:n.

Född 30/10 1837 i Åttersta, Björnlunda s:n.

Dotter till bonden Anders Larsson och Brita Stina Olsdotter.

Gift med spelmannen och bonden Anders Gustaf Olsson.

Även sonen Johan Evald Andersson var en framstående fiolspelman, som spelade melodier efter modern, melodier som upptecknats av N. Dencker och ingår i ULMA:s samlingar acc. nr. 22290:4.

ANDERSDOTTER CAROLINA sång

Lantbrukarehustru från stora Askrännilen, Härads s:n.

Född 17/7 1821 i Öknatorp, Barva s:n.

Dotter till bonden Anders Persson och Brita Catharina Jansdotter.

Gift 1:o med lantbrukaren Carl Petter Persson.

Gift 2:o med lantbrukaren Carl Ersson.

Hon är en av de traditionsbärare av äldre visor som Gustaf Eriksson i Härads s:n nämner. (Jansson Sven-Bertil SVA i brev till förf.)

ANDERSDOTTER MAJA BRITA, "KARLSTORPSGUMMAN" sång

Torparehustru från Karlstorp, Härads s:n.

Född 10/1 1798 i Hällebytorp, Vansö s:n.

Dotter till torparen Anders Pehrsson och Brita Christina Ersdotter.

Död 1877.

Gift med torparen Jan Petter Jacobsson Söderlind.

En visa efter henne finns upptecknad och ingår i ULMA:s samlingar acc. nr. 347:60 sid. 64. (Jansson Sven Bertil. Ord är inga visor Julius Bagges melodiuppteckningar efter Gustaf Ericsson i Härad. Artikel publicerad i Sumlen, årsbok för vis- och folkmusikforskning 1983)

ANDERSDOTTER MARIA SOFIA sång

Skräddarhustru från Skogvaktarkrogen, Hölö s:n.

Född 26/1 1838 Bondberga, Trosa s:n.

Dotter till spelmannen och torparen Anders Olsson och Sara Greta Andersdotter.

Död 1910.

Gift med gårdsskräddaren och arrendatorn Gustaf Adolf Ljunggren.

Hon bodde, sägs det, långt oppe i skogen, och hon gick i skogen och sjöng. Och låtarna hade hon efter fadern och en del efter morbrodern Anders Isak Andersson. Hon sjöng dem för sin son Erik Ludvig Ljunggren då han var liten och som tog de gamla melodierna till sig, spelade dem sedan han vuxit upp och blivit en uppskattad spelman, föredrog dem för N. Dencker som tecknade upp dem och nu ingår de i ULMA:s samlingar acc. nr. 22290:6.

ANDERSDOTTER STINA sång

Bondehustru från Juresta, Ludgo s:n.

Född 18/9 1829 i Brokulla, Bälinge s:n.

Dotter till bonden Anders Olsson och Brita Stina Sandström.

Död 1896.

Gift med bonden Anders Gustaf Andersson.

Då Stina var endast två år gammal, dog hennes mor. Sonen Gustaf Alfred Andersson blev en framstående och omtyckt fiolspelman med en rik repertoar av gamla låtar, som han lärt av modern, och som upptecknats av N. Dencker. Bl. a. en bröllopsmarsch.

(ULMA acc. nr. 22290:4)

ANDERSSON ABEL VALFRID sång

Gårdskar från Katrineholm.

Född 28/4 1898 i Täckhammar, Bärbo s:n.

Son till brukaren Johan Alfred Andersson och Emma Charlotta Isaksson.

Gustaf Wetter har tecknat upp flera av Anderssons visor och sånger, och dessa ingår i Wetters stora samling Sörmländska låtar. Han berättar där om den originelle folksångaren:

”Abel är ingen spelman. Men sångare är han och har som sådan medverkat i Immanuelskyrkans kör. Han är varmt religiös, vilket märks på hans dikter. Han lever i bibelns värld och är mycket förtrogen med bibelns språk och tankevärld.

Han diktar i ord och toner: han kläder sina tankar i diktens form till en melodi, som han själv komponerat. Det är ganska säreget.”

Ur tidningen Folket den 11/1 1968 citerar jag följande ur en artikel om ett uppteckningstillfälle, då G. Wetter gästade Abel Andersson:

En midsommarvisa från Stora Malm:

– Midsommarkväll, drömmarnas kväll,
du skönaste kväll uti Norden...

Orden och tonerna fick Abel Andersson midsommarafton 1953. Så sjunger han visan, medan nedtecknaren, spelmannen Gustaf Wetter spelar tonerna på sin fiol.

Genuin folklore från Sörmland, visst finns den.

Den 22 december 1951 gick Abel Andersson nere vid sjön på Öster Djulös ägor och plöjde. Kyrkklockorna ringde över bygden. Då kom en julpsalm för honom, ord och musik:

– Till det folk, som bor i öken
kommer han som ljuset är.
Barnen uti tidens öken,
han bud om Faderns kärlek bär.

Det kommer som ett nysande, säger sångaren och diktaren Abel Andersson.

– Vilken väldigt trevlig förkylning du har, tycker Gustaf Wetter, som just håller på att teckna ner Anderssons texter och melodier.

Tre av Anderssons låtar hade Wetter tecknat upp, när vi hälsade på. En sommarvisa om Fagertärns ros i Tiveden, en Midsommarvisa från Stora Malm och ”en glad melodrunn om göken”.

– Det var i mitten på maj, berättar Abel. Jag kom ut ur stallet, med detsamma jag kom ut, gol göken, och visan blev då som en fråga till göken.

Och Fagertärns rosor dem drömde Abel Andersson om en gång efter att ha läst en notis i tidningen om rosornas förökning.

– Jag drömde jag var ute på sjön och såg de gröna knopparna. De växte och jag skulle hjälpa till att få upp dem, men det gick inte. Så växte de i alla fall upp och låg där på vattnet, de röda näckrosorna.

– Jag får mina dikter och toner från naturen, säger Abel Andersson.

Så långt signaturen BK i Folket.

Fagertärns ros upptecknades av G. Wetter och ingår i hans stora samling Sörmländska låtar som nummer 595:

När björkarna lövas på Fagertärns strand
Uti Tiveden, skogarnas land,
Då stiger en blomma ur Fagertärns famn
Som en glödande eld ur sin kalk.
Den vilar på vågen så lycklig och fri
och tonar sin livsmelodi.

Vid ett tillfälle hade Abel Andersson så när blivit ihjälbränd av en traktor, som fattat eld. Han räddade sig genom att ha sinnesnärvaro att slita av sig kläderna. När han strax efter satt på traktorn och plöjde, sjöng han denna visa i kapp med lärkorna, som drillade i skyn:

Det sjunger i skyn, det sjunger i byn,
det sjunger så vackert i skogen.
Var gryende dag till Herrens behag
med lovsång jag vill vara trogen.
O härliga lott! O härliga lott!
En medlem av Gudsriket vorden.
O, härliga lott! O, härliga lott!
En försmak av himlen på jorden.

Den visan ingår som nummer 598 i G. Wetters Sörmländska låtar.

Abel Andersson har varit söndagsskollärare och mycket barnkär. En gång då han satt på ett kondis och drack kaffe, vinkade en söt liten 3-årig flicka och log mot honom, och detta gav anledning till följande lilla dikt vars melodi även den upptecknats av Wetter och ingår som nummer 600 i hans Sörmländska låtar:

Bara en liten fågel, som sjunger i tidig vår
kan stämma vår själ till jubel,
och sången till hjärtat går.

I anslutning till Abel Anderssons 70-årsdag den 28/4 1968 skrev G. Wetter bl. a. så här:

– En hedersman är Abel, blygsam, försynt och tystlåten. En arbetsmyra har han varit i hela sitt liv och kan aldrig gå sysslös. Måtte Du ha vett att vila Dig efter fyllda 70 år! Jag föreslår att Du kopplar av med en resa till det Heliga Landet, där Du med egna ögon kan få se de platser, som Du så många gånger haft i Dina tankar, då Du till Dina egna tonskapelser diktat Dina Hymner och psalmer.
(Wetter G., Sörmländska låtar 1978)

ANDERSSON ALBERT fiol

Bondson från Säby, Floda s:n.

Född 14/8 1850 i Nästorp, Floda s:n.

Son till arrendatorn Anders Andersson och Brita Lovisa Pehrsson. Lärde sig spela fiol i unga år av August Widmark, och spelade sedan ofta tillsammans med Carl Erik i Lind. Widmark var mycket imponerad av de båda ynglingarnas spel och antog att båda ganska snart skulle överglänsa sin läromästare.

Albert emigrerade till Amerika som ung, men den tre år yngre brodern Per Johan var ingen oäven spelman han heller. Per Johan i Hissjö blev en av Sörmlands förnämsta spelmän.

ANDERSSON ALBERT VIKTOR FREDRIK fiol

Lantarbetare från Katrineholm.

Född 5/1 1890 i Roxmo, Näshulta s:n.

Son till torparen Fredrik Andersson och Karolina Matilda Ersdotter.

Ett citat ur Katrineholms-Kuriren den 5/7 1961:

”-----

De sörmländska bygdespelmännens repertoar växer och växer. Det är snart dags att låta trycka ett nytt låthäfte. Så snart det kommer tillräckligt med pengar i spelmansförbundets kassa, lär det också bli aktuellt, berättar förbundsledaren Gustaf Wetter.

Senaste tillskottet i originaluppteckningarna gjorde han häromdagen hos en gammal Katrineholmare med fiolen full av låtar från Näshulta. Det var 71-åringen Albert Andersson, Sveavägen 28, som hade låtarna till hands i sin fela. Wetter och han stötte ihop på spelmansstämma vid Djulö i midsomras och bestämde att det skulle göras några uppteckningar.

Häromdagen träffades de båda igen. Andersson spelade och Wetter skrev noter så att pennan glödde. Tre av låtarna var Anderssons egna kompositioner och de tre andra gamla originallåtar från Näshulta.

– Det har varit lite dåligt i arkivet med låtar från den kanten förut, berättar Hr. Wetter. Men Andersson kom med ett par nya polskor, som båda är riktigt skojiga, och så en marsch från Hedensö. Det var de gamla spelmännen Karl Olsson och Karl Larsson från Hedensö, som spelade dem förr i tiden.

– Marschen har sitt särskilda intresse. Den var speciell för Hedensö och spelades när dansen var slut. Varje gård anordnade på den tiden dans emellanåt och då bjöd man in folket från de andra gårdarna. När det sedan var dessa gårdars tur att bjuda, så hade de också var och en sin egen speciella slutmarsch efter ”bjuddansen”. Och nu har vi alltså den från Hedensö på noter – det är skojigt och det är intressant.

Det finns säkerligen en hel del intressanta låtar från Näshulta, bara man kommer åt dem. Näshulta har varit lite isolerat och i sådana bygder brukar de gamla låtarna leva kvar länge.

Marschen från Hedensö ingår som låt nr 558 i G. Wetters samling Sörmländska låtar.

ANDERSSON ALBERTINA sång

Piga från Tallstugan, Aspö s:n.

Född 22/11 1854 i Plogarn, Aspö s:n.

Dotter till f.d. soldaten Johan Theodor Dahl och Stina Cajsa Lundmark.

Hon blev tidigt föräldralös; modern dog 1857 och fadern 1864. Då hade Albertina sedan 1863 varit fosterbarn hos trädgårdsmästaren under Säby säteri, Anders Strömkvist och dennes hustru Ulrica Gustafva Lundberg.

En mängd visor lärde hon sig i barndomen av äldre tjänstekvinnor på godset, det Wrangelägda Säby, och dessa visor förde hon med sig ut i livet. År 1935, då Albertina bodde på ålderdomshemmet i Strängnäs, upptecknades en del av visorna av Axel Ringström för ULMA:s räkning, och dessa uppteckningar finns i kopior förvarade i SSF:s arkiv i GW-stugan i Malmköping.

ANDERSSON ANDERS fiol

Arrendator från Ingemunsta, Lästringe s:n.

Född 23/8 1851 i Granhusa, Västerljungs s:n.

Son till bonden Anders Andersson och Anna Sofia (Fia) Olsdotter.

Död 13/9 1936.

Gift med Clara Sofia Carlsson.

Hans morfar Olof Olsson i Västerljung var också spelman. Andersson lärde sig spela av en kusin vid namn Erik Eriksson i Blackkärr, Västerljung, som också var spelman liksom dennes tre bröder, och alla fyra spelade på en av systrarnas bröllop.

(ULMA acc. nr. 3360:4)

Det kan vara av intresse att ta del av den gamle spelmannens gärning vid sidan om själva musicerandet, ty ingen kan komma och säga att han låg på latsidan. Han var inte bara spelman och bonde, han sysslade även med allehanda hantverk, men vem kan skildra detta bättre än han själv. Gott kan det vara att lyss till den gamle hedersmannens berättelse publicerad i Sörmlandslåten Nr. 2, 1978:

”Anderslund, Lästringe den 5/6 1924.

Jag är född vid Granhusa i Västerljungs socken i Södermanland den 23 augusti 1851. Vid åtta års ålder började jag få lust för fiolen. Min morfar var av gammal god spelmannssläkt och var en god lärare för mig och köpte mig en fiol för två kronor. Han var då mycket gammal och dog redan då jag fyllt tio år. En brorson till honom – en av ortens styvaste spelmän – blev i stället min läromästare och vi spelade tillsammans å större bröllop.

Ni skulle ha sett dessa gammaldags bröllop, det var glädje, verklig bröllopsglädje! Vid dessa högtidliga tillfällen fick jag inpräntat en hel del gamla melodier, som användes efter den tidens sed och bruk vid bröllop.

Marscher som användes före och efter vigseln, vid lyckönskan och brudskålen, då ljusen tändes och steken bars in m.m.

Av de gamla danserna minns jag fyrturingen, norska polskan, väva vallmen, björndansen m. fl. Dessa ha nu ej förekommit i Sörmlandsbygderna på nära sextio år.

Då jag var femton år köpte jag min andra fiol, tillverkad av min lärare E. Eriksson. Denna fiol följde mig genom livet och på stämman i Flen 1910 använde jag den och knep mig ett första pris. Samma år deltog jag på Skansen, men köpte mig då en annan fela, gjord 1715. År 1922 var jag i Malmköping och år 1923 i Södertälje och erhöll även på dessa ställen första pris.

Jag är nu gammal och mitt strävsamma arbete som lantbrukare har gjort fingrarna styva, men ännu kan jag nog glädja någon låtvän, ifall melodierna skall tecknas upp och gömmas till tider som komma.

Här litet om mitt arbete som lantbrukare.

Jag vistades i föräldrahemmet och arbetade där till den 14 mars 1877, då jag som 26 åring flyttade till Sörstena i Trosa landsförsamling och arrenderade sedan denna gård i fem år. Första året grävdes grav genom ängen och odlades cirka 6 tunnland och samma år reparerades mangårdsbyggnaden. År 1879 nybyggdes logen jämte vagnslider och redskapshus. 1880 byggdes vandringshus, stallet påbyggdes, en vattenbrunn togs upp och stensattes.

År 1882 övertog jag Hammarby i Västerljung på arrende och flyttade dit den 14 mars. Samma år nyplöjdes och odlades Hagslätten 4½ tunnland, som söndergrävdes föregående höst, sedermera odlades ca 5 tunnland stenbackar.

1886 nybyggdes ladugården jämte redskapshus och svinhus. 1889 gjordes en grundlig reparation på byggnaderna. 1902 ombyggdes logen, samtidigt byggdes ny veranda vid mangårdsbyggnaden, källaren påbyggdes, en mindre nybyggdes och stensattes. Under ovannämnda tid gjordes stora arbeten med dryga kostnader och jordarealen omlades till 7-skiftesbruk.

År 1890 togo jag och min broder gården Solberga i Torsåker till sidobruk, där byggdes ny ladugård, redskapshus, foderlada och spannmålsbod samt gjordes en hel del nya odlingar inom ägora.

År 1895 övertog jag Äflingby i Västerljungs socken till sidobruk. Där gjordes först vattenledning samt tillbyggdes ladugården. 1898 höjdes logens väggar med 3 alnar och 8 tum. 1900 reparerades mangårdsbyggnaden jämte två mindre boningshus, vandrings- och redskapshus samt omlades jordarealen till 7-skiftesbruk.

År 1901 övertogs även Valla i Torsåker. Mangårdsbyggnaden reparerades där grundligt; även ladugården reparerades inuti och ny logkista och ny vattenledning anlades.

År 1907 flyttade vi till Ingmunsta i Lästringe socken. Där byggdes nytt brygghus med mjölkrum, mangelbod och drängkammare, därtill vishusbodar för två familjer samt spannmålsvindar. Samtidigt lades cementbottnar i ladugård, stall, svinhus, brygghus och mjölkrum samt en ny vattenledning på 390 famn längd. Logarna förstärktes med strävor och stolpar. Även här omlades åkerarealen till skiftesbruk. Tog upp en grav från Gärdesta såg till Grömsta gärde, som före detta gått efter naturen i mångfaldiga krokur.

Mangårdsbyggnaden ombyggdes och övriga bostadshus reparerades. 1910 köptes tomten Anderslund och nybyggdes 1911 och användes nu som vårt ålderdomshem.

År 1919 köptes Brink i Lästringe och dithörande Krongården i Löt samt torpet Bringstorp. 1920 gjordes vattenledning med cistern och vindmotor. 1921 nytt innanrede i ladugården med cementbottnar och automatiska drickeskoppar. 1922 byggdes Mangårdsbyggnaden vid Krongården i Löt, inrett till 5 rum jämte en mindre uthusbyggnad.

Anderslund som ovan. Anders Andersson.”

Så berättade den gamle spelmannen om sin livsgärning.

SSF:s tidigare ordförande Ivar Hultström hade följande att säga om Lästringe-Andersson i en artikel i Sörmlandslåten nr. 2-3 1972:

”Hans repertoar bestod till största delen av polskor av sextondelstypen, men kunde han även en del ceremonimusik såsom skänklåtar, gånglåtar m.m. Många av hans låtar är upptecknade och bevarade åt eftervärlden. Mest känd är hans gånglåt från Lästringe, vilken fortfarande spelas allmänt av spelmännen i Sörmland och på andra platser.

När han spelade ljud samtidigt intilliggande strängar, vilket ibland och särskilt under senare år medförde en viss svårighet att uppfatta melodin.

Han var även en duktig hantverkare.”

Hans hantverksskunnighet är ofta omvittnad.

Han var som sagt en baddare att spela sextondelspolskor och med sin karakteristiska stråkföring, som ingen yngre spelman nu kan göra efter var han en värdig representant för den gamla spelmanskulturen.

Vid Ånhammarsstämman 1932 deltog han, och med sitt enorma gråvita skägg liknade han en gammaltestamentlig profet att döma av ett bevarat foto från stämman.

Andersson stämde alltid upp g-strängen en hel ton, i vilken tonart han än spelade. Vid en spelmansstämma, där han på ålderns höst deltog, visade det sig att han börjat höra dåligt, varför han fick hjälp med stämningen av prisenämndens

ordförande, professor Sven Kjellström.

Denne stämde fiolen på vanligt sätt mycket noggrant och överlämnade den sedan till den gråskäggige spelmannen, som knäppte på strängarna, stoppade snäckan i örat och konstaterade snart, att inte g-strängen stämde på det sätt, som han var van vid. Han stämde då om basen, tittade på professorn och skakade på huvudet, vände sedan demonstrativt ryggen åt hela prisenämnden och spelade upp sin storpolska på sitt karakteristiska sätt. (Wetter G. Sörmländska låtar).

Andersson deltog även vid spelmansstämman vid Julita skans år 1928. Stämman öppnades av landshövding G. Sederholm efter det att SSF:s dåvarande ordförande Seth Carlsson hälsat spelmän och publik välkomna. Den förste spelmannen som framträdde vid detta tillfälle var den då 77 årige Andersson i Lästringe och han spelade Gånglåt från Lästringe samt några ej namngivna polskor.

Han deltog också i Julita-skansstämman året därpå.

Vid det tillfälle då Nils Dencker år 1931 besökte Andersson för att teckna upp låtar efter honom, var han trött och kände sig gammal. Han var ju dock 80 år. Tidigare hade Olof Andersson gjort uppteckningar efter honom, nu tog Dencker endast upp de två äldsta.

– Det var, sade Dencker, rätt besvärligt att följa hans melodier, ty han kunde ej stanna mitt i en repris, utan måste dra på i ett kör. Den 13/9 1936, 85 år gammal, avled den gamle storspelmannen i sitt hem Anderslund.

ANDERSSON ANDERS GUSTAF fiol

Blind spelman från Lillgården, Ludgo s:n.

Född 5/1 1833 i Svärta s:n enligt attest därifrån av den 7/1 1833, ty modern, Ulla Larsdotter, som annars bodde i Björnbo, Ludgo s:n, var på besök i Svärta s:n, varvid hon ”insjuknade och framfödde barnet”. Fadern, torparen Anders Jansson, som tidigare straffats för två resor stöld, dog innan Anders Gustaf föddes.

Modern, ”vanför genom kroppsskada”, gifte om sig med en f d soldat Pehr Skölding vid namn på Sjogdalstorp, ett soldattorp i Ludgo s:n. Denne Skölding var mycket ofärdig, men trots sitt handikapp

fullkomligt hänsynslös: ”vårdslös mot barnen, därför fått flere varningar”, även hustrun varnades och tillsades att bättre vårda sig om sine barn, enligt Ludgo församlings husförhörslängd vol. A I:17. ULA.

I den miljön växte den blinde spelmannen upp. På sin ålders höst bodde han inhyses på Ludgo sockens fattighus.

Han anses vara den som lärde Gustaf Alfred Andersson de första grunderna i fiolspelandets svåra konst. (ULMA acc. nr. 7481)

ANDERSSON ANDERS GUSTAF fiol

Dräng från Sundsvik, Turinge s:n.

Född 26/11 1854 i Kalkudden, Kärnbo s:n.

Son till tegeldrängen Anders Nilsson och Johanna Sofia Andersdotter. Gift med Sofia Kristina Karlsson.

Han kom som 4-åring med föräldrarna till Nygård i Taxinge s:n.

Ett par av hans bröder spelade också fiol liksom sonen Karl Gustaf Andersson. En av hans svågrar sjöng visor och svärfadern spelade näverlapp.

ANDERSSON ANDERS GUSTAF sång

Kalkbruksarbetare från Egelsholm, Mörkö s:n.

Född 29/3 1855 i Hammarby, Mörkö s:n.

Son till bondemågen Anders Andersson och Maja Lisa Jansdotter.

Gift med Carolina Jansson.

Sånger efter honom finns upptecknade och ingår i ULMA:s samlingar acc. nr. 41:5.

ANDERSSON ANDERS GUSTAF fiol

Kanalroddare från Södertälje.

Född 27/11 1859 i Beatebergs s:n, Västergötland.

Död 8/5 1943.

Gift med Vilhelmina Kristin Johansdotter.

Andersson inte bara spelade fiol. Han var även verksam som gårdssnickare och han var en skicklig fiolbyggare. Åtskilliga instrument är sprungna ur hans händer, en del sålde han och en del gav han bort till barn och barnbarn.

Han spelade ofta tillsammans med ”Lotorpen”, Johan Petter Andersson, och hans repertoar, av vilken 3 å 4 låtar finns bevarade, är sannolikt identisk med ”Lotorpens”.

Andersson kom till Tvetabergs gård i Tveta s:n år 1885. Därifrån flyttade han 1910 till Glasberga, Östertälje och därifrån 1913 till Listonhill, Södertälje, sedan till Ljungbylund, Södertälje.

Under 1920-30-talen tjänstgjorde han som kanalroddare för personbefordran. Han avled på ålderdomshemmet Artursberg och är begravnen på Södertälje kyrkogård. (Ur anteckningar ingående i SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping)

ANDERSSON ANDERS GUSTAF fiol

Arrendator från Nora, Mörkö s:n.

Född 7/10 1868 i Björkarö, Mörkö s:n. Död 11/12 1943 i Hölö.

Son till bonden Anders Gustaf Ersson och Kristina Sofia Andersdotter.

Gift med Hulda Charlotta Lundberg, född 1873.

Gustaf Andersson var sin hemssockens störste spelman.

SSF:s nuvarande ordförande Arne Blomberg berättar i en uppsats i förbundets medlemsblad Sörmlandslåtens julnummer 1968 om den gamle spelmannen, att när denne var nio år ”flyttade familjen till gården Tramesta/Tramsta, också på Mörkö, och ett år senare, 1878, köpte fadern, som var musikalisk och ivrade för att sonen i tid skulle få ägna sig åt musiken, en fiol och satte honom i lära hos en gammal spelman – ett försupet original, som hette Jan Petter Jansson, gemenligen kallad Tjädergubben eller gamle Tjädern. Av skolläraren och organisten Isaksson på Mörkö fick han samtidigt undervisning i notkonsten. Redan vid tolv års ålder fick Gustaf Andersson – i början tillsammans med en spelkamrat vid namn Fredrik Johansson – spela på bröllop och danser och under lång tid var han självskriven som spelman i socknen.

När familjen flyttade till Tramsta blev Gustaf granne med den två år äldre pojken Johan August Andersson, vilken senare – som skollärare och organist – kom till Dorotea och efter en personlig tragedi kom att kallas Tok-Andersson. Se denne.

Gustaf Anderssons far avled i Tramsta när Gustaf var 19 år och Gustaf fick överta arrendet. Tillsammans med modern drev han gården i sju år innan han gifte sig med Hulda Charlotta Lundberg.

1896 flyttade familjen till Ekeby och 1911 till Nora. Gustaf försörjde sig även delvis genom att fara med slaktdjur till Stockholm, en färd som med häst och vagn tog 7-8 timmar. Vägen gick över Skansundet och målet var Hötorget i Stockholm, där han skulle vara framme klockan 12 på dagen. Resan ansågs av hustrun vara farlig; inte på grund av rövare och vilda djur, utan på grund av att många skjutskarlar kom i dåligt sällskap och blev försupna. Ibland kunde det dock hända att det gick hett till. En man hade blivit ihjälhuggen i Sorunda och för dådet anhölls en misstänkt person. Denne friades dock senare, då Gustaf Andersson sett honom på vägen vid den aktuella tidpunkten och kunde ge honom alibi.

Då Olof Andersson år 1936 på Södermanlands Spelmansförbunds uppdrag gjorde sitt stora uppteckningsarbete, besökte han även Gustaf Andersson, som då alltså var 68 år gammal. Vid detta tillfälle upptecknade Olof Andersson 26 låtar, av vilka tre hittills har publicerats, nämligen nr. 1, 36 och 37 i ”50 Sörmlandslåtar”. Av dessa är nr. 1 mest spelad och känd under namnet Mörkömarschen.

Olof Andersson skriver:

– Anderssons repertoar är omfångsrik och synnerligen gedigen. De allra flesta av hans polskor tillhöra sextondelstypen – numera i regel jämförelsevis sparsamt förekommande i landskapet. Många av dem har molltonarter, vilket är anmärkningsvärt, då så gott som all folklig musik i Sörmland har durtonarter.

Sina melodier har Andersson efter Jan Petter Jansson, som i sin ordning lärt dem av en klockare Andersson på Mörkö.

Den 18 okt. 1940, då Gustaf Andersson just fyllt 72 år, flyttade han till Hölö och han dog strax före jul tre år senare.

Sedan dess har Gustaf Anderssons låtar, förutom de tre ovan nämnda, varit ospelade och bortglömda ända till dess att Södertälje Spelmanslag inför Torekällbergsstämman 1968 letade efter låtar från östra Sörmland och fann Olof Anderssons uppteckningar. Dessa gav mersmak och efterforskningen efter fler startade.

Mer om Anderssons låtar finns att läsa i fortsättningen av Blombergs utmärkta uppsats i tidigare nämnda julnumret av Sörmlandslåten 1968.

Gustaf Andersson hade inga syskon, han var ett ensambarn, men paret fick tolv barn, alla mycket musikaliska. Den äldsta, dottern Helfrid Andersson, berättar i en bandad intervju 1968 att man musicerade mycket i hemmet, men de ålderdomliga polskorna efter klockare Andersson ville han inte att barnen skulle spela – de begriper inte sig på dem. Helfrid sjöng även ett femtontal melodier som hon mindes efter sin far.

150-årsminnet av Gustaf Anderssons födelse firades med en spelmansstämma på Mörkö 2018. Carin och Arne Blomberg presenterade då sin utredning om vem som sannolikt lärt organisten Nils Andersson spela. Deras slutsats är att den märkliga Mörkö-repertoaren kommit med skolläraren, sedermera klockaren, Pehr Collini, född i Ovansjö 1790. Se denne.

Mer om personerna

Anders Gustaf Andersson, född 1868-10-07 i Björkarö, Mörkö, död 1943-12-11 i Hölö.

Gustafs maka **Hulda Charlotta Lundberg**, född 1873-11-05 i Björkarö, Mörkö, gift 1894-02-25, död 1946-05-16 i Hölö.

Gustafs far **Anders Gustaf Ersson**, född 1842-08-11 i Gästad, Mörkö, död 1887-09-04.

Gustafs mor **Christina Sophia Andersdotter**, född 1843-03-19 i Björkarö, Mörkö, gift 1865-09-04, död 1923-01-25.

Tjädergubben **Jan Petter Jansson**, född 1824-12-24 i Lövhagen, Mörkö.

Organisten **Nils Andersson**, född 1805-04-17 i Björkarö, Mörkö, död 1874-11-23 i Sandvik, Mörkö. Församlingens organist 1826-1870.

Organisten och skolläraren **Isak Magnus August Isaksson**, född 1839-11-29 i Flisby, död 1901-03-13 i Stockholm.

(Kompletterande uppgifter inlagda av Arne Blomberg 2018)

Några Mörköintervjuer av Ingemar Lindqvist:

Karl Wilhelm Öberg (85 år), Sjödal, Mörkö (vägen mot Pålsundet) F.d. snickare.

Jobbat hos Gustav Andersson på Nora gård. Köpt trasig fiol á 5 kr omkring år 1920 av denne. Tagit isär och byggt egen fiol. Tredje försöket blev bra och hänger ospelad på väggen sen 20 år ("det blev så mycket radio och TV"). Lärde spela lite låtar av Gustav A: vals, schottis, hambo...Slängpolska och hamburgska säger KÖ ingenting. Spelade med Andersson-familjen på förstutrappen ibland, och några gånger på 20-talet till dans på dansbanan på Mörkö (någonstans på östra sidan av ön). Dansen på dansbanan slutade nog kring 1930, tror KÖ. Brölloppspel som institution minns han ej ("men nog spelade GA på bröllop ibland"), själv har KÖ inte spelat så.

GA hade många barn, alla spelade något, troligen alla fiol. En son - Sven Douglas A-son, KÖ har hört honom på radio också - fick musiken som arbete och spelar "alla sorters musik" (fast han försörjde sig ett tag som frisör i Bredäng; det vet jag, för jag klippte mig hos honom under andra halvan av 60-talet / min anmärkning 2018). Två söner på drygt 80 år bor i Hölö:

Albin A, Ullaberg, Hölö

Alvar A, dito

KÖ var med och flyttade Nora kvarn till Torekällberget, Södertälje år 1929.

Bron till Mörkö kom 1912.

(1983-06-27 Ingemar Lindqvist)

Albin Andersson

Träffade AA (Gustavs son) i hans hus på Ullaberg, Hölö – och dessutom brodern Alvar en kort stund. Albin var pigg, Alvar verkade lite svagare.

Albin A sa följande:

Mamma hade ringar i öronen mot huvudvärk (syntes på ungdomsfoto som jag fick se), pappa drog fingret av en kaxig karl i fingerkrok (GA verkade vara en kraftig typ av ungdomsfoto att döma).

Pappa reste ibland med slaktade djur till Hötorget och sov i "bondekvarten" i närheten. Återkom med brännvin i 5- och 10-literskärl av trä – ibland inte helt nykter (fast han verkar inte ha varit alltför begiven på sprit i motsats till många i sin omgivning).

Mamma sjöng nästan bara i kyrkan, men så starkt och genomträngande att man genast hörde var hon satt.

Pappa var nog inte på spelmansstämor, men ibland hälsade Jon Erik Öst på – bodde tidvis flera veckor på Nora gård. "Det är underligt att du kan spela med de krokiga fingrarna", sa han till Gustav (som ofta hanterade bångstyriga hästar med fingerskador som följd). Jon Erik hade långt hår och "behövde" brännvin för att kunna spela sina virtuosaste låtar.

På dans spelade GA mest själv. Ett tag hade han en annan Mörköarrendator med, men denne spelade rätt dåligt och "tog ju hälften av spelpengarna in onödan". På 20- och 30-talen spelade Albin och pappan

tidvis på dansbanan på Mörkö. Efter flyttningen från Nora till Ullaberg 1940 blev det inte mycket spelat, vare sig för pappan (som snart insjuknade) eller Albin. Jag spelade några låtar för Albin: 2 valser (G dur i läge och F dur) sade han sig känna igen och godkänna tempot på, men brudmarsch, annan G-dursvals och några slängpolskor kunde han inte minna sig ha hört.

Tjädergubben (som ju lärde ut låtar till GA) hade han träffat på Nora, då denne t ex kom för att bota bölder på barnen (med urin, trodde Albin) – verkade vara en sorts lokal trollgubbe/klockgubbe/medicinman.

13 födslar och 12 barn hade Gustav och hans fru. Alla barnen utom ett spelade något instrument. Ibland satt de på verandan och spelade. ”Ni bara spelar och glömmer gården”, sa grannarna – men det verkar inte ha stämt. Gården sköttes nog bra. GA var t ex först på Mörkö med att köpa traktor (en Fordson), till och med före Hörningsholm, vilket ledde till beska kommentarer från bokhållaren: ”Jaså, det går tydligen bra för er som har råd att köpa traktor”. Bokhållaren ”gick strykrädd” (d v s var illa sedd och insåg det).

Albin kan inte påminna sig att GA spelat på bröllop under Albins livstid. Han påstår att GA, som ju var notkunnig, inte var riktigt nöjd med Olof Anderssons uppteckningar.

Om man skulle till stan (frånsett Stockholm för försäljning) begav man sig till Trosa – t ex för att sy ihop Albins sönderskurva när ackuschörskan inte klarade det. Då tog man – innan bron kom 1912 – färjan vid Pålsundet. En gång såg Albin en otålig häst simma över med vagn efter sig. Om man skulle fria kunde man gott ro över till Sorunda, tyckte Gustav, för där fanns det prima kvinnfolk att gifta sig med (men frun hans kom från Mörkö).

Helfrid (äldsta dottern), som nyligen dog, har en trevlig dotter och dito måg i Stockholm. Sven Douglas, som väl knappast fyllt 70 än, bor i Dalarna. var lite sjuklig (hjärtbesvär) i somras. Han har pianodragspel och piano som huvudinstrument. Albin tror att SD kan en del av pappas melodier.

Ytterligare en GA-son är i livet, men han är den ende som aldrig spelat.

Albin spelar sedan länge inte själv, och menar att fingrarna inte skulle duga om han försökte.

(1984-02-25 Ingemar Lindqvist)

Helfrid Andersson

Intervju, inspelad på band av Arne Blomberg i slutet av 1960-talet.

Några detaljer ur den långa intervjun, som även innehåller sjungna prov på pappa GA:s låtar:

Prosten Leijonhufvud, som jag gick och läste för, sa: Man törs inte säga något om någon här på Mörkö, för de är släkt med varandra allihop.

”...träskomakaren Alfred i Myrstugan, som jag träffat. Han gjorde alträskor. När han fått ihop pengar gick han till Trosa. Där stannade han en 3-4 dagar och söp. Sen fick han dilerium och slogs med enbuskar och så.”

När mamman ville sova släpade pappa Gustav A och barnen ut tramporgeln på verandan och fortsatte spela – fioler och orgel.

ANDERSSON ANDERS ISAK fiol

Arbetskarl från Ullaberg, Hölö s:n.

Född 30/12 1823 i Mosstorp, Västerljungs s:n.

Son till torparen Anders Olsson och Sara Greta Pehrsdotter.

Han kallas i åtskilliga sammanhang felaktigt för Isak Ludvig, men enligt Västerljungs församlings födelsebok för år 1823 var hans namn Anders Isak.

Han sade sig ha polskor efter den gamle ”Skogstorpen” vars egentliga namn var Johan Petter Persson från Skogstorp, hos vilken han varit dräng och lärde sig spela. Sedan kom han till Åby kvarn i Hölö s:n.

En gammal klockare Eklund, gav honom lektioner.

Anders Isak spelade också tillsammans med musikdirektör Evert Lind och en annan Hölöspelman som kallades Kalle Rund.
(ULMA acc. nr. 7481).

Senare lärde han sin sentida ättling Erik Ludvig Ljunggren att spela fiol.

Nybygget Ullaberg, som han uppförde år 1851 på Bokesta utjord, uppkallade han med all säkerhet efter hustru Ulrica.

ANDERSSON ANDERS JOHAN fiol

Dräng från Ludgo s:n.

Född 17/10 1830 i Buska, Tystberga s:n.

Son till Anders Olsson och Margretha Persdotter.

Död 7/12 1924 i Stigtomta.

Gift med Anna Sofia Andersdotter.

Andersson sade sig ha lärt sig spela fiol av en klockare, och det så bra, att han så småningom ofta blev tingad att spela vid danstillställningar i hemorten, och då spelade han ofta tillsammans med Per Erik Engman från Ersta, Sättersta s:n.
(ULMA acc. nr. 3360:3)

Två av sönerna, Johan Edvard Andersson och Gustaf Syrén blev också fiolspelmän efter att ha fått sin första undervisning av fadern. Tidigt fick de följa med honom på spelningar, och Gustaf blev utmärkt skicklig i att sekundera. Flera låtar efter Anders Johan Andersson ha tecknats upp efter Johan Edwards spel och ingår i Svenska Låtar, Södermanland.

Anders Johan Andersson var äldste deltagaren vid spelmanstävlingen i Malmköping 1922.

ANDERSSON ANDERS JOHAN fiol

Bonde från Sittuna, Bettna s:n.

Född 11/8 1853, i Sittuna, Bettna s:n.

Son till bonden Anders Petter Ersson och Christina Catharina Ersdotter. Flera låtar efter Andersson upptecknades av N. Dencker år 1934 och ingår i ULMA:s samlingar acc. nr. 1922:1.

Hans systerson Erik Henning Johansson från Vallby, Husby Oppunda var också en duktig fiolspelman.
(ULMA acc. nr. 7481)

ANDERSSON ANDERS PETER fiol

Hemmansägare från Bromma, Västra Vingåkers s:n.

Född 21/1 1819 i Finstorps Västergård, Västra Vingåkers s:n.

Son till bondsonen Anders Gustaf Carlström och Anna Stina Larsdotter.

Död 4/1 1894.

Gift med Catharina Olsdotter.

Han hade en stor repertoar efter Svinstu-Fredrik, och han spelade ofta med olika förstämde fiol.
(Ur anteckningar i SSF:s arkiv i GW-stugan i Malmköping).

ANDERSSON ANDERS PETER, "KORNBON" eller "PELLE I KORNBODA" fiol

Åbo från Kornboda, Björkviks s:n.

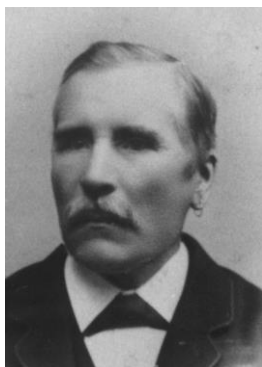
Född 14/11 1833 i Kornboda, Björkviks s:n.

Son till drängen Anders Jonsson och Sophia Olsdotter.

Gift med Stina Cajsa Andersdotter.

Troligen identisk med den i SvL Söd. omnämnde ”Kornbon”.
(Andersson Olof, Sörmlandslåtar).

ANDERSSON ANDERS PETTER fiol

Skollärare från Oppsala senare Berga skola, Västra Vingåkers s:n.

Född 24/7 1834 i Korsmon, Lännäs s:n, Närke.

Son till torparsonen Anders Pehrsson och Brita Larsdotter.

Gift med Brita Christina Pehrsson.

Andersson var inte bara en ofta anlita spelman, utan även en flitig upptecknare av både låtar och visor. Många av uppteckningarna skickade han till Musikaliska Akademien, och det är intressant att ta del av hans egen berättelse kring uppteckningarna. Jag citerar därför ett av de brev Andersson skrev till sekreterare W. Swedbom vid akademien. Det är daterat Berga och Vingåker d. 12/1 1880:

”Högädle Herr W. Swedbom, Stockholm.

Af en händelse kom ett tillkännagifvande i Okt. 1878 för mina ögon, hvaraf jag ser, att Musik. Akademien önskar få samlade gamla vis- och dansmelodier m.m. som varit i bruk bland allmogen. Som jag nu ej vet, om det är för sent att insända något i den vägen, tager jag mig friheten derom göra förfrågan; jag skulle möjligen kunna åstadkomma ej så litet, enär jag i 25 år vistats här som skollärare och under de första 15 åren ofta fungerat som ’violspelare’, på folknöjen, bröllop etc. tillsammans med Södermanlands måhända skickligaste ’gehörspelman’, en Aug. Widmark, som dog förlidit år med violen i hand. Dessutom har jag varit i tillfälle höra många ’spelmän’, förutom sångare, som varit ’arga att sjunga’.

Mycket har jag glömt; mycket har förekommit i olika variationer på samma tema; men som sagdt, mycket är ännu i mitt minne. Numer är sällsynt få höra en äkta och god folkmelodi, sedan ’handklaveret’ (ackordeon) utträngt violen och Sankeys sånger folkvisor. Af en 70-årig gumma har jag dock hört mången skön melodi. Troligt är dock, att mycket af hvad jag har, är redan inkommet eller finnes i annan drägt. Skulle något önskas, fast det är så lång tid efter tillkännagifvandet, vill jag i noter anteckna hvad jag har i minnet, och utbeder jag mig därför H. H:s yttrande, om något numera önskas. Ödmjukeligen A. P. Andersson.”

(Brevet ingår i kopia i SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping)

Ur Katrineholms-Kuriren onsdagen den 16/12 1953 citerar jag ur en artikel med rubriken Vingåkersbornas gamla visor, oanständiga alster. Skollärare i Berga räddade 75-tal gamla folkmelodier:

”Till den här gamle mannen – svårt märkt av ledgångsreumatism – med den intelligenta blicken står i första hand alla, som värdesätter gammal äkta svensk folkmusik, i stor tacksamhetsskuld. Det är folkskolläraren i Berga skola A. P. Andersson, född år 1834 i Lännäs, död år 1914.

Åren 1879-80 upptecknade han cirka 75 gamla folkmelodier, som utan hans ingripande säkerligen till stor del aldrig blivit bevarade för eftervärlden. Hans uppteckningar med kommentarer förvaras nu i Kungl. Musikaliska akademins bibliotek. Folkskollärare Gustaf

Wetter i Katrineholm har för Södermanlands Spelmansförbund gjort en avskrift av Anderssons samlingar, som också omfattar några brev, vilka han skrev till akademins sekreterare W. Svdbom.

Andersson, som även var klockare, slutade år 1882 en 27-årig lärargärning i Berga och flyttade till Norrsunda (i Uppland). Han fick vid ett tillfälle se ett meddelande om att Musikaliska akademien sökte gamla folklåtar, och trots att det var längesedan uppropet utfärdades, gjorde han en förfrågan huruvida det var för sent att sända in något. Svaret blev givetvis nej, och Andersson började nedteckna vad han mindes av gamla låtar och visor. Det kan också nämnas att Andersson, som var mycket pedantisk, även efterlämnade gamla läroböcker och andra intressanta saker från folkskolans barndom, som nu förvaras i Svenska Skolhemmet i Stockholm.

Skollärare Andersson var en skicklig musiker, främst på fiol, och bildade en stråkkvartett i Vingåker. Han hade studerat harmoni för tonsättaren J. A. Josephson. Som fiolspelare uppträdde han ofta på allehanda folknöjen, bl. a. tillsammans med den legendariske Vingåkersspelmanen August Widmark.

Denne folklådupptecknare arbetade tydligen under, rätt knappa ekonomiska omständigheter. Det framgår bl. a. av ett brev till akademien, där han talar om att han sânt en ny sats låtar med bud till Stockholm, och budet skulle lägga försändelsen på en brevlåda för att därigenom spara skillnaden mellan riks- och lokalportot.

Beträffande de gamla visorna, som sjöngs i Vingåkersbygden, skriver Andersson:

– Orden till de flesta visorna äro dels glömda, dels av sådan beskaffenhet, att de ej kan nedskrifvas.

Så de phula orden i nutidens böcker av olika slag är tydligen inget påhitt av moderna skalders och författare; att döma av skollärare Anderssons brev fanns de i Vingåkersbornas visor redan på 1800-talet och ännu tidigare”

ANDERSSON ANDERS PETTER fiol

Hemmansägare från Himlinge, Floda s:n.

Född 28/10 1850 i Himlinge, Floda s:n.

Son till bonden och nämndemannen Anders Ersson och Beata Stina Ersdotter.

Gift med Anna Sofia Ersdotter.

Han spelade ofta tillsammans med brodern, häradsdomaren Rickard Andersson på bröllop och danstillställningar.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ANDERSSON ANDERS WEINE fiol, saxofon

Från Ekeby, Mörkö s:n.

Född 18/9 1913 i Ekeby, Mörkö s:n.

Son till spelmannen och arrendatorn Anders Gustaf Andersson och Hulda Charlotta Lundberg.

Han slutade spela offentligt i och med att han gifte sig. Dessförinnan hade han spelat tillsammans med fadern och då oftast dennes låtar. Brodern Josef Albin var också en duktig spelman.

Efter sitt ingångna äktenskap spelade Andersson bara till husbehov.

(Andersson Gunilla, Stockholm i brev till författaren)

ANDERSSON AUGUST orgel, fiol m.m.

Organist och klockare från Runtuna s:n.

Född 29/11 1830 i Vålsta Övergård, Nykyrka s:n.

Son till bonden Anders Jansson och Stina Cajsa Pehrsondotter.

Gift med Eva Charlotta Nilsson.

Andersson lärde bl. a. C. G. Lindell traktera fiolen.
(ULMA acc. nr. 7922:5)

År 1855 valdes Andersson till Runtuna församlings ordinarie organist och klockare enligt sockenstämmoprotokoll av den 23/9 1855:

”§ 1. Sedan 14 dagar förut genom kungörelse blifvit tillkännagifvit, att wal i dag kommer att förrättas till Orgelnist- Klockare och Skollärare inom Församlingen, utfölls rösterna så att Scholläraren wid Nysénska Scholan i Lunda Olof Olsson erhöill 5 41/80 röster, Vicarierande Klockaren, Organisten och Scholläraren inom Församlingen, Läraren wid Ambulatoriska Scholan i Stora Malm August Andersson 40 röster och Schollärare Candidaten ifrån Östra Harg i Linköpings län Carl Alfred Tänder inga röster; och kommer således fullmagt att utfärdas för August Andersson.

(Runtuna KA vol. K I:6. ULA)

År 1858 fick Runtuna kyrka en ny orgel enligt sockenstämmoprotokoll av den 14/2 1858:

”För Församlingen upplästes ett af orgbyggarebolaget C. Joh. Lund et Comp. ankommet Contract för verkställigheten af ny orgverksbyggnad i församlingens kyrka, så lydande:

Kontrakt emellan Runtuna Förs. å ena och Orgbyggaren C.J. Lund et Comp. i Stockholm å andra sidan om uppförande af ett nytt orgverk i Runtuna kyrka, af följande beskaffenhet och indelning:

§ 1. Orgverket erhåller 11 stämmor neml.

1. Principal 8 fot, grofva octaven af träd, resten orgeltenn.
2. Borduna 6 fot, grofva och ostrukna octaven af träd, de öfriga af metall.
3. Flauto amebile 8 fot af träd.
4. Fugara 8 fot från ostrukna C af orgeltenn, basen ledes från Flauta ameb. 8 fot.
5. Dubbelflöjt 8 fot af träd.
6. Octava 4 fot af orgeltenn.
7. Qvinta 3 fot af orgeltenn.
8. Octava 2 fot af orgeltenn.
9. Cornette 3 chor, från ostruket G af orgeltenn.
10. Trompet 8 fot, hvartill användes den gamla i orgverket stående trompeten 8 fot, koppar, diller ? och tennpipor nu göres.
11. Basen 16 fot, gående ifrån och med grofva C till och med ostrukna C. Den gamla basunen användes, men erhåller nya koopar och diller samt egna ventiler.

§ 2. Orgverkets struktur bygges i full öfverensstämmelse med den af K. M:jt för orgverket i Lunda kyrka af Strengnäs Stifts stadfästade ritning, samt målas med perfärg och prydes med smakfullt arbetade fasadpipor af engelskt tenn med drifne labier.

§ 3. Klaviaturen i ram af Jacaranda anlägges vid Orgverkets södra ände, med 54 toners omfång ifrån grofva C till och med trestrukna f. Heltonerna beläggas med elfenben, semitonerna med ebenholts.

§ 4. Genom klaviaturens placering vid orgverkets ena ända kommer orglåktaren att indragas minst 2 alnar, och strukturens framsida att ingå i läktarskärmen.

§ 5. Ofvanföre manualklaveret placeras de till registraturregeringen hörande andragsknappar, smakfullt arbetade och i ändarne försedde med porcellainsbrickor, å hvilka med Anglosachsiska bokstäfver äro inbrände stämmans namn, fot eller chortal.

§ 6. Orgverket förses med en bihang Pedal af 25 toners omfång, hvars undertaster målas vita och öfvertaster svarta.

§ 7. Till orgverket göres 3 kubiska bälgar af erforderlig storlek, hvilka inneslutas i bälghus, lägges på det ställe, som för ändamålet finnes lämpligast.

§ 8. Att till denne orgbyggnad hörande mekanik förfärdigas med all omsorg och noggrannhet, så att den tyst och stilla gör sin tjänst, och göres manualklaverets touche lätt och mjuk, så att spelningen icke blifver ansträngande och tröttande.

§ 9. Orgverket stämmes i nuvarande orchesterton med liksväfvande temperatur och intoneras omsorgsfullt efter de för intonationen fastställda lagar, och på det tonen må blifva effektiv och för sångens ledning tillräckligt stark, fästes serskildt afseende på att principalchoren med dithörande qvint- och oktavstämmor samt rörverken erhålla en stark, frisk och klingande intonation.

§ 10. Borduna 16 fot och Trompet 8 fot ställas hvardera på 2 register, den förra med delning ifrån ostruket C och den sednare från ettstruket C.

§ 11. De behållne gamla röststämmorna erhålla den omarbetning och förbättring, som erfordras för att göra lika god tjänst, som nya stämmor.

§ 12. Orgbyggaren betingar sig fri disposition öfver det gamla orgverket samt följande materialier till bälghuset, neml. 4 st. 3-tumsplank, 4 d:o 2 tums, 4 d:o 1½ tums samt 1 tolf bräder. Alla öfriga till denna orgbyggnad hörande materialier, deri inberäknade bildhuggeri, målning och förgyllning bekostas af orgbyggaren.

§ 13 För denna orgbyggnad betalar Runtuna Församling en summa stor 3500 Riksdaler riksmünt, hvaraf 1000 Riksdaler utbekommes emot borgen d. 1 nästkommande Junii samt återstoden då orgverket är fullbordadt och approberadt.

§ 14. Orgbyggnaden börjar på stället i Maji och utloftas att vara färdigt till alla delar d. 1 Sept.

§ 15. Orgbyggaren betingar för sig och tvenne personer fri resa från Nyköping till Runtuna och tvärtom en gång, samt fri transport af materialier och verktyg emellan samma ställen. Alla å läktaren förekommande ändringar bekostas af församlingen. Under byggnaden på stället erhåller Orgbyggaren fritt logis och arbetsrum, samt vivere emot 1 Riksdaler riksmünt om dagen för person, (brännvin ej inberäknadt) för hvilket belopp Församlingen eger att sig godtgöra genom afdrag af den betingade kostnadssumman.

§ 16. Orgbyggaren betingar sig dagligen under byggnadstiden en sockendagsverkare såsom handtlangare.

§ 17. Orgbyggarna förbinder sig att under loppet af 3 år räknadt från approbationsdagen utan ersättning afhjälpa sådana i orgverket uppkommande fel, hvartill de kunna bevisas vara orsaken.

Med detta Contract förklare vi oss å ömse sidor fullkomligt nöjde och förbinde oss derföre till dess noggranna uppfyllande.

Stockholm den 2 Febr. 1858. C. Joh. Lund & Comp.

Sedan emot detta Contract ingen anmärkning blifvit framställd, godkändes detsamma till alla delar samt underskrefs på Församlingens vägnar af Insp. Jerlström, Lars Andersson i Glottra, C. E. Carlsson i Skälby samt And. Carlsson i Gransta.

In fidem C. Th. Söderberg.”
(Runtuna KA vol. K I:6. ULA)

Det var med stor glädje och tillfredsställelse Andersson efter orgelns installerande i kyrkan för första gången lät fingrarna leka över tangenterna och lät bruset ur instrumentet fylla sockenhelgedomen.

Musiken var för Andersson ett livselixir, men även på andra områden var han verksam. Under slutet av 1850-talet fick Runtuna sitt sockenbibliotek, och Andersson blev dess förste bibliotekarie enligt sockenstämmoprotokoll av den 29/5 1860:

” ----

12:o. Skolläraren gjorde anspråk på någon ersättning, för det besvär han eger genom utlemnande af böcker ur det nyligen stiftade Sockenbibliotheket, men då inga disponibla medel för en sådan aflöning finnes och då utlemning enligt riglerne blott eger rum 2 ggr i månaden, kunde någon aflöning ej beviljas och gjorde man sig förhoppning, att skolläraren sjelf så mycket borde nitälska för folkupplysningen, att han kostnadsfritt uppoffrade några få timmar för ett sådant ändamål.”
(Runtuna KA vol. K I:6. ULA)

I sanning märkligt att skolläraren skulle behöva göra extra tjänster utan ersättning, när det vördiga prästerskapet inte utförde en enda kärleksgärning utan att kräva sin attribut, om ej i penningar så dock in natura.

Året därpå var det annat ljud i skällan enligt sockenstämmoprotokoll av den 20/5 1861:

” ----

9. Ordföranden föreslog och Församlingen biföll, att Skolläraren för sitt besvär med vården af Sockenbibliotheket samt böckers utlämnande skulle såsom ersättning få behålla den årsafgift som Boklånare äro skyldige att erlægga.”
(Runtuna KA vol. K I:6. ULA).

Vad detta innebar i reda penningar har jag inte lyckats få reda på. Vid sockenstämman den 13/10 1861 med Runtuna sockenmän behandlades en annan fråga, som tydligen hade irriterat församlingens kyrkoherde, och det gällde s.k. lysningskalas:

” ----

12:o. Slutligen väckte Pastor uppmärksamhet derpå, hurusom på sednare tiden blifvit alltmer gängse ett slags tillställningar under namn af Lysningskalaser, hvarvid ginge så till, att ungt brudfolk dels inbjöde en mängd för dem främmande personer under beräkning att af dem erhålla en mindre gåfva, dels besvärades af obekanta som vid gifvande af gåfva ej annat afsågo än traktering såsom ersättning.

Då genom sådan beräkning gåfvan förlorade sin egenskap af frivillig välvilja och uppoffring, men snarare hade utseende af ett slags tiggeri, och då utan tvifvel inträffade, att de med gästabuden förenade besvären och kostnaderna någon gång öfverstego fördelarne, samt då bekant vore, att ända till hundratal personer tillströmma vid sådana tillställningar, der icke allt skickligt tillgår, så vore Pastors önskan, hvilken icke af något öfverdrifvet nit vill eller ens anser sig berättigad blanda sig i enskildas angelägenheter, att desse förr okände tillställningar kunde inskränkas derhän, att gåfvor blott emottogos

af slägtingar, vänner och närmare bekanta, samt att endast sådana inbjödos till ett ringare antal serskildt, ifall man ej kan inrymma dem på bröllopsdagen och anser sig vilja bevisa sin tacksamhet på något sätt tillbaka.

Denna åsigt och önskan delade äfven Församlingen, hvars aktade medlemmar, gerna i likhet med Pastor unnade ungdomen oskyldige förströelser och lustbarheter, dock nitälska för Christlig god ordning och sedesamhet, men ogerna se sådana tillställningar der motsatsen inträffar och der måhända genom dobbel och dryckenskap tillfälle till förargelse och Guds namns ohelgande gifves; hvarföre det tills vidare såsom Socknemännens gemensamma önskan borde framställas, att så beskaffade kalaser helst inställas, eller åtminstone inskränkes inom behöriga gränser utan allt öfverflöd i mat och dryck.” (Runtuna KA vol. K I:6. ULA).

En vals efter Andersson spelades ofta av Karl Gustaf Lindell och upptecknades av O. Andersson. Ingår i dennes samling Sörmländska låtar som nr. 627.

ANDERSSON AUGUST fiol

Bondson från Kjölsta, Sköldinge s:n.

Född 21/3 1854 i Kjölsta, Sköldinge s:n.

Son till hemmansbrukaren Anders Jansson och Beata Maria Ersdotter.

Hans bror Carl Erik Kjellgren var också en framstående spelman.

ANDERSSON AXEL EVERT fiol

Lantbrevbärare från Nyköping.

Född 29/10 1909, i Grindstugan, Halla s:n.

Son till spelmannen och lantbrukaren Gustaf Vilhelm Andersson och Anna Lovisa Pettersson.

Gift med spelmannen Elna Theresia Eriksson.

– Jag började spela fiol vid 7 års ålder utan någon lärare. Det var visst en medfödd gåva.

Så berättar Axel för mig i brev och fortsätter:

– Min fader, farfader och en farbror var mycket skickliga och anlidade spelmän. Mina föräldrar och Elnas föräldrar har spelat tillsammans i sin ungdom, för när Elna och jag kom tillsammans hade vi samma låtar efter våra fäder. Jag har lärt mig noter och även detta genom självstudier. Äldre spelmän som jag känner är många – många. Hj. Björklund, Lilja, Bergström, Viksta-Lasse, Uno Lindström, Gustaf

Wetter, Karl Erik i Lind, Jon Erik Öst för att nämna några.

Vi, min hustru och jag, har spelat tillsammans på många, många bröllop i kyrkor och annorstädes, på begravningar, underhållning på möten och tillställningar, på många spelmansstämmor och friluftsgudstjänster.

Hur många gamla låtar vi kan, det vet jag inte, men många är det. Egna kompositioner är väl ett 20-30 tal. T.ex. Knäpphärveln, Semestervalsen, Viby brudmarsch, Bråhövda hyllning, Björkhemslåten m. fl.

Bland spelmanssägnerna jag känner till är den När hin tog Pintorpafrun. Som också blivit en låt, som vi fick uppträda med på alla spelmansstämmor.

På 1940-talet spelade jag och Sven Forsberg i radioprogram, som sändes mellan 5 och 5:30 flera gånger. Sen har Elna och jag spelat i Sörmlands radio bl. a. i ett program som också sånts i Riksradios P1: Felan minns.

Av egna minnen är särskilt ett från 1927, när jag stod ensam på en loge och spela´ till dans en hel natt och fick för den bravaden 65 kronor; mycket pengar på den tiden. De´ var en spark åt rätt håll. Vidare en spelning på Uppsala nation, vi var 4 st = Kolmårdens spelmanslag, och vi mottogs med ovationer. Laget spelar ännu i dag.

Så berättar den fine och framstående spelmannen, en spelman av den gamla stammen.

I Olof Anderssons stora låtsamling Sörmländska låtar ingår melodier efter både Axel och hans fäder.

Arne Blomberg har i en uppsats "Det ska tusan vara bonddräng" publicerad i Sörmlandslåten nr. 4, 1980 skildrat Axels allra första stapplande steg på spelmannsstigen:

"Klas, Axels bror, hade fått farfars tillstånd att försöka spela på fiolen, och den gamle ämnade själv sköta undervisningen av sin lille sonson.

Stråken far gnisslande över strängarna, vänsterhandens fingrar vill inte riktigt hitta de rätta tonerna och gehöret är kanske inte det bästa. Gubben är irriterad över att det går så trögt, och stämningen blir inte bättre av att lillebror Axel hoppar bredvid.

– Det där kan jag göra, ropar han, fastän han inte ens hållit i en fiol. Han är bara sju år och gubben tycker mest att han går i vägen. Tiden går och Klas gör inga större framsteg. Men Axel han vet, att han kan det, som brodern inte lyckas med. En dag när Axel kommer hem från skolan, står gubben i landet och plockar potatis. Grabben får in i stugan, ner med fiolen från väggen och provar för första gången. Låtvalet är lätt, 'Petter Jönsson' mal i Axels huvud, och fingrar och stråke formar prövande låten. Till och med med dubbelgrepp!

Rätt vad det är kommer gubben instultande och hör spelet.

– Hör du, nu går det ju riktigt bra, ropar han i farstun.

Men när han kommer in och får se att det är Axel och inte Klas som spelar, åker dörren igen med ett brak.

Året är 1916, kriget rasar i Europa, men i Fredriksdal i Runtuna socken börjar en sjuåring spela fiol. Och det var Axel som axlade faderns och farfaderns spelmannsmantel."

Arne Blomberg fortsätter sin uppsats:

"Redan när han (Axel) var 15 flyttade han hemifrån, fick arbete som dräng i Vrena. Några ungdomar visste att han spelade och övertalade honom att spela vid en dans vid Bryggaretorp. Axel var rädd och ville nog inte, men löfte om spelpengar lockade.

Dansen började åtta på lördagskvällen. Det var mycket folk och man samlade spelpengar flera gånger. När klockan var tre var dansen slut, och Axel kunde traska hem med byxfickorna fulla av slantar. Väl hemkommen satte han sig ner och räknade. Sextiofem kronor: Så mycket pengar hade han aldrig haft.

– Det ska tusan vara bonddräng med femton kronor i månaden, när man kan tjäna sextiofem kronor på en kväll.

Redan nästa dag tog Axel kontakt med en grabb, som spelade dragspel och tillsammans spelade de på åtskilliga danser, innan Axel fick nytt arbete och flyttade ifrån Halla.

Axels och Elnas fäder spelade sannolikt tillsammans vid tiden kring sekelskiftet. Båda fick musikaliska barn. Axel såg Elna 1930 på dans i Virå, men det dröjde faktiskt till mitten av femtiotalet innan Elna träffade Axel. Det skedde på teatern i Nyköping. Nyköpingshus Spelmansgille var där och spelade. Elna och en väninna satt och lyssnade. Så skulle det spelas duett. Spel-Arvid och Axel steg fram till mikrofonen. Elna stirrade på Spel-Arvids satta kamrat. Benen var som nitade i marken.

– Tror du den där bonddrängen kan spela? viskade Elna till sin väninna.

Spela kunde han, och när de efteråt träffades och jämförde sina låtar, kände Axel igen flickan från Virå. Efter några år blev det bröllop för de båda spelmännen.

Sedan dess har Elna och Axel Andersson blivit ett känt spelmannspar. De har blivit utomordentligt samspelade och har ju också var sin god tradition att bygga på."
(Blomberg Arne. Uppsats i Sörmlandslåten nr. 3, 1980)

ANDERSSON AXEL MELKER fiol

Hemmansägare från Lönnberg, Östtorp, Husby Oppunda s:n.

Född 17/8 1840 i Snesta, Råby-Rönö s:n.

Son till hemmansägaren Anders Ersson och Anna Greta Larsdotter.

Gift med Maria Kristina Bäcklin.

En polska efter honom ingår i SvL Söd.

Melker Andersson deltog vid spelmansstämman i Malmköping midsommartiden 1922. Han var då 83 år gammal, och tio år senare, 93 år gammal, deltog han i 1932 års spelmansstämma i Ånhammar.

Olof Andersson har i sin väldiga samling Sörmlandslåtar även berättat om de olika spelmän, som han sammanträffade med under sina uppteckningsresor. Om den legendariske Melker Andersson skrev han följande:

”Nyårsdagen 1936 dog i Östtorp en spelman av gamla stammen, vilken under sin krafts dagar, tack vare sin skicklighet på fiolen, kunde räknas till eliten av Sörmlands spelmän. Vid sitt frånfälle var han landskapets äldste spelman och med sina förbindelser med den äldre generationens spelmän och med sin omfattande och utomordentligt värdefulla repertoar – vari ingick ett stort antal goda sextondelspolskor, vilka notoriskt leda sitt ursprung från 1700-talet – kan han sägas ha utgjort en förbindelseled mellan gammal och ny tid. Hans namn var Melker Andersson.

I sin ungdom hade han lärt sig trädgårdsmästareyrket och under den tiden vistats i Västerås och Stockholm, varunder han stiftade bekantskap med Blinda Kalle – det kända Stockholmsoriginalet, (vars rätta namn var Karl Johan Ström, förf. anm.), med vilken han ofta spelade. Han upprätthöll även förbindelser med 'Glaboln' i Björkvik, Karl Eriksson i Stigtomta – även han kallad Blinda Kalle – och Albert Ceder vid Esta i Sättersta s:n.

Melker Andersson hade lärt sig spela av en betjänt hos greve Wachtmeister på Kristineholm vid namn Vedholm, vilken lär ha varit en framstående spelman, och från honom hade han sina flesta melodier.

De låtar som Olof Andersson upptecknade av Melker Anderssons melodier meddelades honom av Melkers son Axel Axelsson, lantbrukare från Östtorp. Han kunde inte spela något instrument. Han började visserligen spela i sin ungdom, men fadern tålde inte att lyssna till de falska toner som nybörjaren, helt naturligt, lät strömma ur fiolen, och sonen måste alltså avhålla sig från att spela.

Olof Andersson berättade om Melker Anderssons son Axel:

– Tack vare sina omiskänneligt musikaliska anlag och sitt goda gehör tillägnade han sig emellertid de flesta av faderns melodier. Genom sin förmåga att kunna sjunga dem på ett fullt spelmansmässigt sätt – varvid icke minst anmärkningsvärt är den noggrannhet varmed legaton, förslagsfigurer, de av fadern använda tonarterna och övriga detaljer, karakteristiska för faderns spelsätt, återgavs – beredde det upptecknaren inga svårigheter vid noterandet av melodierna, och Axelsson har, genom sin beredvillighet att medverka, på ett förtjänstfullt sätt bidragit till att det bästa och värdefullaste av faderns repertoar kunnat bevaras.

Två av Melker Anderssons sonsöner, Axel Axelssons söner Helge (1909-) och Gösta Axelsson (1911-) spelar fiol, men ägna sig huvudsakligen åt modernare musik.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Många av de polskor och visor som spelades och sjöngs hade texter, som var både frivola och lustliga. Den folkliga humor som präglade visorna ägde must och mærg, vilket saknas i dagens många gånger mjäkiga texter. En polska, som Axel Axelsson sjöng och som han som tolvåring hört en nittioårig gubbe från Runtuna vid namn Kullrig, sjunga, är ett gott exempel på de texter som kunde förekomma till melodierna:

Gubben stod på logen, borra hjul,
å byxorna var spruckna mitt itu.
Gubben stod å luta,
tasken hängde ute,
lilla Lisa stod och såg därpå.

Och lilla Lisa sade till sin mor:
Denna ballen bliver mig för stor,
den kan jag ej hysa utan släppa fisar,
sade lilla Lisa till sin mor.

Men gumman svara´ hon – som full av tus:
Huvudstupa ska han ha din mus.
Du må pipa, gnälla och med röven smälla,
stora ballar ska du låna hus.

Texten tillhör polska nr 509 i Olof Anderssons Sörmländska låtar.

ANDERSSON BROR EDVIN fiol

Lagerarbetare från Malmköping.

Född 15/11 1910 i Strömtorp, Lilla Malma s:n.

Son till lägenhetsägaren August Edvin Andersson och Hedvig Sofia Eriksson.

Gift med Tora Maria Elisabeth Larsson.

En presentation av Bror Andersson finns publicerad i Sörmlandslåten nr. 3, 1981 och den är författad av SSF:s v. ordf. Henry Sjöberg. Som alltid då spelmän intervjuas läggs tonvikten på det rent musikala, och detta med all rätt, men några upplysningar på spelmansens liv vid sidan om musiken fördjupar ofta bilden av musikanten.

Här följer i citat delar av Bror Anderssons egen levnadsberättelse:

”Jag föddes på Strömtorp, Lilla Malma den 15 november 1910. Det var egentligen ett soldattorp, som min far hade. Vi hade fyra kor och en häst. Två grisar hade vi väl vanligen och någon gödkalv. Det var inte så fett, men ibland fanns det roliga stunder. När regementet hade övning så måste de igenom en grind, som låg nära oss, och då var vi barn där och tävlade om att få öppna grinden, när officerarna kom ridandes. Det kunde bli fem och någon gång tio öre för besväret.

Jag fick börja arbeta tidigt hemma på gården, men när jag var sexton år tog jag drängplats. Det var 25 kronor i månaden plus mat och husrum. Om du funderar på hur mycket det var värt, så kan jag tala om att min läskostym kostade 75 kr. Det minns jag så väl. Sedan blev jag diversearbetare på sommaren och skogsarbetare på vintern. I skogen var betalningen 1 krona metern för barrved och 1,25 för björkved. Gick det bra kunde man få ihop 3 meter, men ibland var det till och med arbetsamt att få ihop 1 meter. (Det var kubikmeter. Förf. anm.). Man gav sig ut när det blev ljust så man såg och sedan fick man gå hem när det blev mörkt. Om det är någonting jag är glad över, så är det att jag klarat mig från att göra mig illa. Jag tänker på det ibland; hur skulle det då gått med spelet?

Sedan fick jag arbete i Friesenfelts Järnhandel. Där stannade jag i 31 år. Sedan slutade den och jag gick över till efterträdaren. Där stannade jag i 4 år. Sedan var det en, som öppnade firma och sålde motorsågar och halmpressar och sådant. Där stannade jag till dess jag fick pension. Oj, så många motorsågar jag reparerat i mina dar. För att inte tala om alla halmpressar, som jag monterat och reparerat.

Jag gifte mig 1934. Det var förresten samma dag som den sista marknaden var i Malmköping. 1947 flyttade jag in i det hus i Malmköping, där jag fortfarande bor. Min far köpte det 1944, och så flyttade vi då hit, min familj 3 år senare. Och nu sitter jag här som änkeman, men tiden den går fort, för jag har alltid mycket att göra.”

Genom dessa biografiska upplysningar har vi fått se hur idoghet och arbetsamhet danat en spelman som glatt mängder av människor under årens lopp, men vi ska låta Bror fortsätta sin berättelse:

Edvin Andersson

”Men det var väl musiken vi skulle tala om. Då var det så här, att min far Edvin Andersson spelade fiol. Han var med i missionsförbundet, så det blev mest andliga sånger han spelade. Jag tyckte väl inte det lät något vidare, utan min dröm var att få spela dragspel. Men det fanns ju ingen levande möjlighet att jag skulle få ett dragspel, så när jag var 10-11 år så började jag att ta ut melodier på pappas fiol. Han gilla´ inte det något vidare – han var väl rädd om fiolen. Men jag fick låna den ibland. Och när jag lärt mig lite så gick det lättare att få låna den. Jag tog ut melodier, som jag hörde. Det blev mest skolsånger och andliga visor. Men så var det så, förstår du, att vi hade en skollärare, som lärde oss noter. Inte att spela utan hur nottecknen låg på linjerna och vad dom hette. Så hade min far en gammal fiolskola. Då satt jag om kvällarna och pusslade ihop det där och på det sättet lärde jag mig spela och att läsa noter.

När jag var 17 år så var jag på en stugdans i Långdunker. Jag var inte så vidare på att dansa, men jag tyckte det var roligt att gå på dans i alla fall. Man kunde alltid lyssna på musiken och lära sig nya melodier. Den här kvällen hade man tingat dragspelare, men han kom inte. Då var det några som visste att jag spelade, så de bad, att jag skulle spela till dansen. Men jag hade ingen fiol med mej, då gick de och lånade en fiol åt mig. På det sättet var det jag började spela till dans. Jag spela hela kvällen och de måste ha tyckt att det var bra, för när det var dags att samla ihop spelmanspengar, så blev det 10 kr. Du må tro att jag tyckte jag var rik. Jag kände mig nästan som millionär.”

Så var spelmannen Bror Andersson om inte ännu fullfjädrad så i varje fall en andunge inför förvandlingen till svan. Och under årens lopp har han spelat på otaliga tillställningar av alla de slag. Han har varit med och bildat spelmanslaget i Malmköping. Han har spelat åt Flens folkdanslag och åt Malmabygdens Folkdanslag.

Foto Per-Ulf Allmo

(Sörmlandslåten nr. 3, 1981)

Man frågar sig hur en spelman betar sig för att ständigt bli bättre och bättre. Svaret tror jag Bror Andersson ger, då han säger:

- Jag har riktigt längtat efter träningskvällarna...
- Jag har hela tiden försökt att ta efter dom, som jag tycker spelar bättre.

I brev till förf. meddelar Bror Andersson att hans första instrument var en fiol köpt på Åhlén & Holm. Han har spelat till dans på dansbanor i hemtrakten och senare på bröllop och fester. Han uppger sig kunna 60-70 tal äldre låtar, och dessutom har han komponerat flera. Han är gehörspelare men kan även noter.

Bror Andersson har medverkat i både radioprogram och grammofoninspelningar. För sina insatser som spelman har han erhållit SSF:s guldmärke.

ANDERSSON ELNA THERESIA f. ERIKSSON fiol

Hustru från Nyköping.

Född 27/4 1913 i St. Hällen, Kila s:n.

Dotter till spelmannen och lantbrukaren ”Spel-Erker” Carl Bernhard Eriksson och Matilda Kristina Hallberg.

Gift med spelmannen och lantbrevbäraren Axel Evert Andersson.

Elna började spela fiol vid fyra års ålder med hjälp av sin fader, berättar hennes make Axel och fortsätter:

Vid cirka 25 års ålder började hon med gitarr och hon har varit mycket anlitad och skicklig sångerska. Hon är en mycket god gehörspelarare. Elna har också komponerat egna låtar – mycket bra, enligt maken.

Nåja, det är inte bara Axel som tycker det. Runt om i Sörmland är hennes melodier uppskattade.

Tillsammans med maken har hon framträtt både i Radio Sörmland och i riksradiation.

Arne Blomberg har i en uppsats kallad ”Det ska tusan vara bonddräng” berättat om Elnas och Axels spelmansgärning, och jag citerar ur Sörmlandslåten nr 4, 1980, där uppsatsen var publicerad:

– Spel-Erker (fadern) hade flera barn och det var givet att spelmansarvet skulle gå vidare. Sonen Birger lärde sig spela med pappas hjälp. En av flickorna ville också få lära sig, men det tyckte Spel-Erker var bortkastat.

– Det är väl ingen idé att lära en flicka spela fiol. Du ska väl i alla fall gifta dej och få barn. Sedan har du ingen tid att spela.

Flickan Elna fick alltså lära sig på egen hand. Men hon hade musiköra och blev snart duktigare än brodern. Hon fick förstås ingen egen fiol utan fick i smyg låna Birgers. Han förbjöd det givetvis, men Elna kunde inte låta bli. Då började Birger lägga stickor i mönster uppe på fiolen. Men Elna ritade av mönstret, tog fiolen och övade och kunde så lägga tillbaka stickorna igen.

Men en spelkunnig syster kunde vara bra att ha. Det hände att Birger spela på dans. Det var sedvanlig traktering till spelmannen, som snart somnade. Då fick Elna ta vid och stå för musiken till två på natten. Då var det dags att samla spelpengar och då var det även dags för Birger att vakna och ta hand om dem.

När Elna var 18 år spelade hon på en dans i Virå. Ja, det fanns en annan spelman, men han kunde bara en repris på varje låt, så hans repertoar tog snart slut, och Elna tog vid.

Grindstugens sonson Axel fanns bland publiken, och han blev imponerad av flickans spel.

– Henne måste jag få tag på, tänkte Axel. Men det blev inte tillfälle på dansen.

Axel hade hört att hon bodde i Ålberga, och han försökte nog fråga sig fram men lyckades inte...

Gammal är äldst, brukar man säga. Spel-Erker fick så småningom rätt beträffande Elnas spel. Hon gifte sig, fick barn och slutade spela. Men sjöng gjorde hon gärna, ensam eller i kör.

Senare, efter många år, träffades Axel och Elna på nytt och nu bildar de båda ett känt och uppskattat spelmanspar. De gifte sig med varandra. Många låtar spela de lika, men ibland skiljer traditionerna en del.

– Axels far använde musikaliska utsmyckningar i rikt mått och så gör även Axel; drillar och dubbelgrepp och en hel del avancerade tongångar ingår i melodierna. Elnas spel är mindre utsirat, och hon tycker att det är bättre att spela litet enklare och i stället få det fullständigt rent.

Det här med renspelet är mycket viktigt för dem båda. Också detta är ett arv från deras fäder. Elna poängterar, att när pappan spelade, så var det inget gubbgnissel, han spelade mycket rent.

När Axel och Elna spelar tillsammans spelar de oftast tvåstämmigt. Båda är skickliga på att göra stämmor och de turas därför om som ”bakblåsare”. Sedan flera år är Elna sjuklig och kan ej spela som förr. Det är därför längesedan de spelade tillsammans offentligt, men hemma spelar de. De har ett viktigt arv att föra vidare.

(Blomberg Arne. Uppsats i Sörmlandslåten nr. 3, 1980)

ANDERSSON ERIK fiol

Statdräng från Kristineholm, Helgona s:n.

Född 8/6 1819 i Kvedbytorp, Runtuna s:n.

Son till torparen Anders Andersson och Maria Ersdotter.

Gift med 1:o Brita Maria Andersdotter. 2:o Maria Carolina Westerberg.

Rättarfrun Johansson på Kristineholm berättar om Andersson:

”Inte minns jag precis hur det brukade vara på midsommar och det var väl inte alldeles lika alla år heller, men när jag var med i svängen så där omkring 1880 så var det då dans på logen vareviga år. Och så hade vi majstång förstås, och så bjöds det på hembryggd dricka. Och vi hade den bästa spelmannen i hela Sörmland, tror jag, och det var något det!

En gång, minns jag, så slog han mig på axeln varje gång jag kom förbi honom. Se spelman Andersson han kunde kasta stråken och göra allt möjligt annat medan han spelade, utan att det hördes.” (ULMA acc. nr. 12865).

Smeden Larsson under Kristineholm hade också minnen:

”Det var en spelman här, som hette Andersson, han var ryktbar vida omkring. Han var stutare vid Kristineholm. Han kunde spela ett och sjunga ett annat, och ibland satte han fiolen på ryggen och spelade. Ja, han kunde till och med slänga stråken över en logbjälke och fånga den igen och spela vidare, utan att det märktes nån skillnad.”

(ULMA acc. nr. 12865)

ANDERSSON ERIK fiol

Bonde från Bogården, Västra Vingåkers s:n.

Född 27/11 1830 i Ekeberg, Västra Vingåkers s:n.

Son till bonden Anders Andersson och Ingeborg Olsdotter.

Död 1886.

Gift med Ingrid Olsdotter.

Hans måg Erik Wester och dennes son Erik Axel var båda framstående spelmän.

Låtar efter Andersson upptecknades av Nils Dencker och ingår i ULMA:s samlingar under acc. nr. 7922:6.

ANDERSSON ERIK, "GAMMELÄNGEN" fiol

Byggnadssnickare från Katrineholm.

Född 12/3 1881 i Gammaläng, Floda s:n.

Gustaf Wetter skriver om Andersson i sin samling Sörmländska låtar:

” ----

Som yrkesman har han i all sin tid haft alldeles förbannat bråttom. Detta sätter också sin prägel på hans spel, som verkar ovanligt hafsigt. Han har en underlig fingersättning. Han griper t. ex. d på a-strängen med 2:a fingret. Är självlärd och behöver endast höra en låt en gång för att lära sig den.

– Släpvalsen dansades mest i min ungdom. Skulle egentligen kallas gammal-vals, sa Erik Andersson. När man fick den i Skanko', var det lögn att lära sig dansa den nya valsen.”

En polska efter Widmark, som Andersson spelade, tecknades upp av Wetter och ingår som nr 548 i dennes Sörmländska låtar.

ANDERSSON ERIK PAULINUS fiol

Snickare från Valla, Sköldinge s:n.

Född 30/8 1893 i Lilla Fräntorp, St. Malms s:n.

Son till brukaren Johan Albert Andersson och Ottiliana Nilsson.

Död 1974.

Gift med Augusta Viktoria Lundgren.

Han började spela vid sju års ålder.

Gustaf Wetter lämnade en kort levnadsbeskrivning över honom vid hans bortgång och den publicerades i Sörmlandslåten nr. 1, 1974. Jag citerar:

”Spelmannen Erik Andersson i Valla har för alltid lagt ned sin stråke och sina snickarverktyg. Han var den siste nu levande traditionsbäraren av Stora Malmslåtarna från sekelskiftet.

Han hade själv lärt sig spela. Underligt nog kunde ingen av hans sju bröder traktera fiol. Men det kunde Erik Andersson. Han spelade sina låtar i ovanligt raskt tempo och med en osviklig rytm. Det märktes att han spelat till dans i sin ungdom. De gamla takterna satt kvar i hans

fingrar även på ålderns dar. Det gjorde de i särskilt hög grad 1957, då jag tecknade upp 14 låtar efter honom.

Sina melodier hade vännen Erik Andersson efter Karl Karlsson (Kalle i Nässtugan), Lasse i Stensta, bröderna Dahlgren, Ramsjöhult, Adolf i Hult, Lasse i Forssjö, Evald Larsson från Remröd, Ferdinand Gustafsson (Nyffen), Mörtbol, Björkvik samt i första hand efter sin egen mor, som var mycket musikalisk. Polskorna, mest åttondelspolskor, var de vanligaste danslåtarna i Eriks ungdom. Dessa polskor kallade han polketter, egentligen en oriktig benämning. Gammalvals spelades aldrig i Eriks ungdom, och den uppgiften har jag fått bekräftad av andra sörmländska spelmän.

En märklig låt, som Erik spelade, var Majstångsmarschen från Eriksberg. Den spelades på midsommaraftonen, då den lövade stängen restes på borggården på slottet. Den låten är förut upptecknad efter Kalle i Nässtugan, men Erik Andersson har den bästa och mest krusade varianten. Majstångsresning vid Eriksberg slutade omkring år 1909. Det berodde på Knut Bonde, som i sin välvilja kastade ut karameller och pepparkakor åt barnen från två stora burkar. Ungarna hade bästa kläderna på sig och grövlade efter godsakerna i grus och smörja. Detta påtalades i Tidningen Folket och sedan blev det slut med festen för allmänheten. De underlydande blev bjudna på mjölk och smörgås på midsommarafton. Men med dansen var det slut och det var så gott det, ty det var så trångt på logen, att folk trängdes som en fårscock i en kätte.

I samband med en inspelning för Svenskt visarkiv som Marta Ramsten gjorde med Erik Andersson den 10/4 1969 berättade han att han lärt de flesta låtarna i hemmet, ett litet ställe lydande under Eriksbergs fideikommiss. Hans bror hade en fiol, som han fick stjäla sig till att spela på. Tidigt fick han ge sig iväg hemifrån för att tjäna sitt uppehälle. Bodde i Katrineholm och sedan 1919 i Valla. Han berättade att han var självlärd på fiolen och kunde ej noter. Sex fioler hade han byggt, bl. a. den som han själv spelade på samt Ivar Boströms. Han var medlem i Valla spelmanslag.

(SVA acc. nr. 373, 408-410)

Återgår till G. Wetters berättelse om den gamle spelmannen:

”Sju barn har Erik Andersson och sju fioler har han byggt. Han var skicklig och snabb i all handslöjd, och den kom honom väl till pass, när han gav sig i kast med fiolbyggeri, en svår, exklusiv och tålamsprövande hobby. Men Erik Andersson lyckades bra, ibland utmärkt.

– Att bygga en fiol är inget lätt jobb, intygade hr. Andersson. Allt måste stämma perfekt för att ljudet ska bli bra, och lyckas man, så blir klangen ofta bättre än i en fabriksbyggd fiol.”

Erik Andersson berättade själv om sitt instrumentmakeri för signaturen Ammi i tidningen Folket d. 29/8 1963 inför spelmansens 70-årsdag:

– Det är svårt att säga hur lång tid det tar att tillverka en fiol, men 100 timmar har jag nog arbetat med varje. En byggde jag för övrigt hemma vid köksbordet, och den blev bra den också. Ingen Stradivarius kanske, men i alla fall en fiol. Det är viktigt att man får tag på rätt material. Det ska vara lönn i botten och gran i locket, och det finns de som säger, att träet måste ligga i 50 år sedan själva trädet fällt, men det tvivlar jag förstås på.

Andersson har snickrat till sina fioler av ett par vanliga brädlappar. Det enda han inte tillverkat själv är i stort sett strängbryggan - den ska vara av ebenholts, vilket är svårt att få tag på i Sverige - samt stränghållaren och stråken.

– Hos musikhandlarna kan man köpa tillskuret material, men det är ganska dyrt. Och dessutom blir det ju inte samma nöje att bygga en fiol, som redan är halvfärdig när man börjar. Nej, man ska snickra alltihop själv.

Sade den händige 70-åringen, satte favoritfiolen till hakan och lät stråken dansa över strängarna i några muntra spelmanslåtar.

En av de egenhändigt förfärdigade fiolerna har ett lock sammansatt av 12 granbitar och en – den kanske käraste – har fått ett lock som tidigare varit en del av locket till en mjöllår. Polkorna låter bra när han exekverar dem på den fiolen.

Så skrev signaturen Fred i Folket d. 15/3 1957.

Gustaf Wetter sade slutligen:

Spelmannen Erik Andersson var född torparepojke och hade det slitigt och strävsamt under sin mer än 80-åriga levnad. Dock hade han alltid mycket att ge andra genom sitt förnöjsamma sätt och sina glada, sörmländska låtar. För detta tackar Södermanlands Spelmansförbund och vännen Gustaf Wetter.

ANDERSSON FRANS AUGUST, "SPEL-ANDERS" fiol

Smedsdräng från Spånga, Råby-Rönö s:n.

Född 17/1 1849 i Spånga, Råby-Rönö s:n.

Son till rättaren Anders Larsson och Anna Cathrina Olsdotter.

Han lärde C. G. Lindell och Alfred Eriksson m. fl. att spela.
(ULMA acc. nr. 7922:5)

Kom till Spånga från Christineholm. Han brukade lära sina elever Gubben Noak första gången de spelade. Han lär ha kunnat spela den melodien på fem olika sätt för sina elever.

Andersson spelade mycket med s.k. a-durstämning d.v.s. tenoren stämd till e och basen till a. Försökte någon lära sig en låt efter Spel-Anders, gjorde denne genast om den. Han lär själv ha komponerat sina låtar, av vilka en polska ingår i SvL Söd. Under sin livstid var han den mest anlitade brölloppspelmannen i sin hemtrakt.

ANDERSSON FRANS GOTTFRID fiol

Spelman från Hagby, Näshulta s:n.

Född 2/5 1865 i Hället, Näshulta s:n.

Son till spelmannen och smeden Anders Gustaf Carlsson och Anna Sofia Jonsdotter.

Olof Andersson presenterar i sin samling Sörmländska låtar 22 melodier som Gottfrid haft efter sin fader och farfader Carl Andersson, som också var spelmän.

Mot slutet av sin levnad bodde Gottfrid på ålderdomshemmet i Näshulta.

ANDERSSON FRANS GUSTAF BERNHARD fiol

Arbetare från Sandstugan, Nykyrka s:n.

Född 11/4 1873 i Sparstastugan, Lids s:n.

Son till spelmannen och lantbrukaren Anders August Pettersson och Johanna Mathilda Johansdotter.

Gift med Clara Augusta Andersson.

Lärde sig spela av fadern och efter honom har han de flesta av sina låtar.

Ur tidningen Folket och en artikel av signaturen Mir den 23/8 1956 citerar jag:

” Jag kan så många bitar att jag skulle spela en hel natt utan att ta om en enda, sade 84-åringen f. magasin-drängen och byggmästaren Frans Andersson i Stigtomta till ordföranden i Sörmlands Spelmansförbund Gustaf Wetter, när denne kom på besök på tisdagen. Avsikten med besöket, som varade hela dagen, var att uppteckna alla de folklåtar den gamle bygdespelmannen lärt sig sedan fadern visade honom greppen för gubben Noak.

Den gången var Frans Andersson 8 år gammal. Sedan dess har han spelat fiol på logdanser och på bröllop. Men först i år kunde han förmås att delta i den årliga spelmansstämman i Julita, där han var den utan jämförelse äldste deltagaren.

Spelmansförbundet har redan 2000 folkmelodier upptecknade (en del av rätt ”vågat” slag). Att finna något direkt nytt är förklarligt nog mycket svårt, men intressanta varianter kan påträffas. Frans Andersson kunde åtminstone en låt, som hr. Wetter icke kände igen. Det var en polka som spelades när kuskarna gjorde sina anhalter vid krogarna på den långa vägen hem.

När Frans Andersson var i 18-årsåldern började han spela vid danserna på Skogstorpas loge vid Bärsta. På den tiden fick man inte spela vals – det var inte populärt. Polka skulle det vara.

– Det var roligt på den tiden på danstillställningarna, roligare än nu för tiden. Det dracks inte så mycket heller då, berättar han, Fast spelmännen fick sig en klunk ur medhavda flaskor. Det var betalningen. Ibland fick de också en femtioöring var, som skramlats ihop i en hatt, som gick laget runt. Spelmanspenningen kallades det.

Sedan dess har Frans Andersson varit litet av varje. Han har arbetat som magasin-dräng på olika ställen i Nyköping men till slut blev han egen byggmästare.

– En riktigt fin gammal bygdespelman, är hr. Wetters karakteristik. Det är förvånansvärt så bra minne hr Andersson har. Och en så stor repertoar som hans får man leta efter. Det är därför inte att undra på, att hr. Wetter tog hela dagen på sig för att teckna ned de gamla melodierna, som annars snart skulle ha varit förlorade för alltid. Gustaf Wetter skriver själv om den gamle spelmannen i samband med att han tecknade upp låtar efter honom, vilka ingår i samlingen Sörmländska låtar.

Frans Andersson började som gårdsdräng på Stora Hotellet i Nyköping. Slutade efter ett år och började hos byggmästare Lindberg i Nyköping. Var torpare en kort tid. Fortsatte som byggnadssnickare.

– Jag har varit med och byggt något på alla gårdar under Tistad, Nääs och Ånhammar. Bodde sju år i Gölstugan. Omkring år 1908 flyttade han till Sandstugan, där han bott alltsedan dess.

På 1890-talet spelade han ihop med Hjalmar Björklund, Oxelösund. Han kände också igen Blinde Kalle från Stigtomta, men lärde inte spela av honom. Frans Andersson har varit notkunnig och kunde även spela piano.

– I min ungdom var det inte värt att spela upp en vals. Tre-takt-polko och paderkatt var det enda som de dansande exmerade.

Den 22/8 1956, en regnig dag, var jag hos Frans Andersson från kl. 9:30 – 16.00 i den vackert belägna Sandstugan och upptecknade 24 låtar. (Wetter G. Sörmländska låtar).

År 1962 gjorde dåvarande amanuensen, numera musikprofessorn Jan Ling en resa runt bygderna med bandspelare för att för Musikmuseets räkning arkivera gamla bygdelåtar. Han besökte då tillsammans med G. Wetter den gamle spelmannen i Sandstugan och evenemanget skildras i Södermanlands Nyheter den 31/3 1962:

”Bandspelningsapparaten stod mitt på kaffebordet, kaffaten dignade av läckerheter, Frans Anderssons dotter fru Margit Brantberg och sonhustru Aina Andersson turades om att fylla på i kopporna - också riksspelman Gustaf Wetter från Katrineholm deltog förutom pressen. Skolpojken Thomas stod i dörrposten och beskådade evenemanget och i spishörnan slumrade husets gamla katt en lycklig sömn. Alltmedan Frans Andersson i nystruken blåskjorta knappast ett ögonblick släppte fiolen, och polskor av olika slag dansade genom rummet.

Musikminnet är det inget fel på. Näckens polska, Målarpelles polska, och En sup till, ja, det vill jag ha... var bland de låtar, som nu i Stigtomtaspelmannens utförande kommer att bevaras för eftervärlden. Ja, han sjöng också, kan ni tro, och allteftersom timmarna gick, blev låtarna allt fler och fler på bandet.

- Du blir bättre och bättre, sa Gustaf Wetter efter en tretaktspolska.
- Åja, man lär väl upp sig, log 89-åringen och lyfte fiolen mot hakan igen.

I samband med hans 90-årsdag uppvaktades han av SSF med dess guldmärke och bordsstandar. En värdig hyllning till en gammal spelmansveteran.

ANDERSSON FRANS OSKAR fiol

Kördräng från Snesta gård, Spelviks s:n.

Född 13/4 1885 i Gryt, Blacksta s:n.

Son till statdrängen Anders Gustaf Jonsson och Hedda Kristina Pettersson.

Gift med Ida Augusta Andersson.

Han var sexton år då han började spela fiol och lärde sig då en del melodier efter en spelman i Runtuna vid namn Otto Gustafsson.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ANDERSSON GUSTAF ALFRED fiol

Jordbrukare från Juresta, Ludgo s:n

Född 25/10 1869 i Juresta, Ludgo s:n.

Son till bonden Anders Gustaf Andersson och sångerskan Stina Andersdotter.

Han flyttade 1910 till Ekängen i Sköldinge s:n och därifrån 1915 till Lilla Mellösa. Sådde sitt ställe Kina därstädes 1932 och flyttade till Graneberg i Flens s:n.

Hans morfar Anders Olsson i Bälinge s:n, död omkring 1877, spelade fiol, men Andersson hörde honom aldrig spela. Han lärde sig däremot spela av en blind spelman Gustaf Andersson från Lillgården, Juresta i Ludgo s:n. Han förkovrade sig ytterligare genom undervisning av en ändå skickligare spelman, rättaren Albert Björklund vid Edeby. Även av en sadelmakare Söderström, vars far var skomakare i Bogsta s:n, lärde han melodier. Andra äldre spelmän i bygden var skomakare Hildebrand, skollärare Pettersson och en gammal nämndeman Johan Andersson, som gjort sig själv en fiol.

Andersson berättar för upptecknaren Nils Dencker att Björndansen utfördes i Ludgo när ”di va lite i tagen”, särskilt mindes Andersson en mjölnardräng. Som melodi tog man vilken polska som helst, påstod Andersson.

34 st. melodier är upptecknade av N. Dencker och förvaras i ULMA under acc. nr. 7481.

Andersson lärde sig noter av organisten Nyberg i Ludgo s:n.

ANDERSSON GUSTAF EMIL fiol

Bonde från Östa, Vansö s:n.

Född 3/6 1879 i Östa, Vansö s:n.

Son till hemmansägare Anders Fredrik Andersson och Karolina Andersson.

Gift med Julia Kristina Eriksson.

Han lärde sin son Karl Gustaf Arvid Andersson att spela fiol och denne blev en uppskattad spelman. (SVA acc. nr. 1364, 1365).

ANDERSSON GUSTAF EMIL fiol

Trädgårdsarbetare från Nyköping.

Född 24/8 1886 i Prästgården, Stigtomta s:n.

Son till rättsaren Anders Fredrik Karlsson och Anna Mathilda Jansdotter.

Gift med Tekla Amalia Gustafsson.

Han började spela fiol i 12-årsåldern, enligt vad han berättade i samband med en inspelning, som Märta Ramsten gjorde med honom den 9/4 1969. Han hade spelat mycket till dans på logar osv. Deltog i spelmansstämman i Julita 1928, där han vann pris och diplom i solospel. Erhöll senare spelmansmärket i silver.

År 1945 flyttade han till Nyköping, vars spelmansgille han var med om att bilda. Han spelade på en fabriksfiol. Ej notkunnig och var en av Blinda Kalles elever.

ANDERSSON GUSTAF MAGNUS fiol

Skomakare i Skeenda, Björnlunda s:n.

Född 17/12 1836 i Skede s:n, Jönköpings län.

Gift med Anna Catharina Carlsdotter.

Ett kusinbarn till honom, Carl Gustaf Lindell, var en framstående spelman.
(ULMA acc. nr. 7922:5)

Bodde åren 1863-66 i Björnlunda. Flyttade 1866 till Vårdinge s:n och bodde först i Sjöstugan, därefter i Sandbrinks backstuga. Flyttade år 1870 till okänd ort.

ANDERSSON GUSTAF VILHELM fiol

Lantbrukare från Grindstugan, Halla s:n.

Född 1/10 1876 i Snickarstugan, Halla s:n.

Son till spelmannen och lantbrukaren Anders Gustaf Gustafsson och Christina Charlotta Nilsdotter.

Gift med Anna Lovisa Pettersson.

Han lärde sig spela av fadern och har ungefär samma repertoar som denne. Även sonen Axel Evert Andersson och dennes hustru Elna är framstående spelmän.

ANDERSSON HERMAN fiol

Oidentifierad spelman från Skedevi, Forsa s:n.

En vals efter honom upptecknades av Olof Andersson och ingår i dennes samling Sörmländska låtar som nr 613.

ANDERSSON JAN PETTER fiol

Bonde från Ramtorp, Taxinge s:n.

Född 13/4 1797 i Ramtorp, Taxinge s:n.

Son till bonden Anders Persson och Hedda Jansdotter.

Död 27/11 1858.

Gift med 1:o Stina Andersdotter, 2:o Greta Lisa Jansdotter.

Han bodde efter 1853 i Pettersbergs Backstuga.

Svärsonen Anders Petter Pettersson och dottersonen Frans August Pettersson var också framstående spelmän.

(ULMA acc. nr. 9048)

En gökpoliska efter honom spelades av Frans Pettersson och upptecknades av Olof Andersson. Ingår nu i dennes samling Sörmländska låtar som nr. 689.

ANDERSSON JOHAN sång

Skomakare från Björneberg, Östra Vingåkers s:n.

Född 20/6 1831 i Sjöholm, Östra Vingåkers s:n.

Son till torparen Anders Andersson och Anna Jonsdotter.

Gift med Hedda Lotta Jonsdotter.

Hans måg, spelmannen G. A. Gustafsson berättade:

– Svärfar min har varit styver te sjunga.

Flera av de melodier han sjöng finns upptecknade av N. Dencker och ingår i ULMA:s samlingar under acc. nr. 7481.

ANDERSSON JOHAN AUGUST, "TOK-ANDERSSON" fiol, orgel

Johan August Andersson föddes 4/3 1866 på Håga gård, Mörkö. Fadern Anders Olsson var bonde och kyrkvård. Modern Maria Charlotta dog sju månader efter sonens födelse.

Johan August hade två äldre systrar som båda dog vid unga år. Fadern avled kort efter det att Johan August flyttat till Glissjöberg i Sveg, Härjedalen år 1887.

Hösten 1890 kom Johan August till Dorotea socken där han blev skollärare och organist.

Han var med om att bygga Doroteas första kyrkorgel och många sockenbor kom att gå i spellära hos honom. Klockar-Andersson anses vara den största musikaliska begåvningen som funnits i Dorotea. Det berättas bl.a. att han med fiolen kunde härma djur.

Skollärare Andersson träffade en kvinna, Sigrid Brita (Bonedottern Sigrid Brita Jonsson i Häggås, född 27/3 1869), som blev hans lycka, men också hans stora sorg.

Det ogifta paret fick en dotter, Sigrid Augusta, som föddes med nöddop 23/10 1895. Flickan dog dagarna före jul och elva dagar senare avled även modern.

De tragiska händelser Johan August fick uppleva gjorde att han förlorade tron på Gud och hädade den som tog hans lycka ifrån honom.

Han blev betraktad som sinnessjuk och avskedades från sin lärartjänst och förlorade senare även sin organisttjänst. Han fick namnet Tok-Andersson och dog 13/8 1902 i Bergvattnet, Dorotea, 42 år gammal, av lungrot.

(Artikel ur Sörmlandslåten 1983-2, bearbetad av Arne Blomberg 2018)

ANDERSSON JOHAN ALFRED fiol

Bonde och kyrkvård från Bränne, Jäders s:n.

Född 11/3 1849 i Lilla Malmö, Jäders s:n.

Son till bondemågen Anders Andersson och Anna Maria Ersdotter.

Gift med Margareta Jäderlund.

Spelade ofta tillsammans med Karl Andersson i Backgården, Mora i Jäders s:n.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ANDERSSON JOHAN EDVARD, "SKRÄDDAR-ANDERS" fiol

Skräddare från Högvalla, Nyköping.

Född 23/10 1862 i Ön, Ludgo s:n.

Son till spelmannen och drängen Anders Johan Andersson och Anna Sofia Andersdotter.

Andersson kom tidigt ut i skräddarlära och var därför ej mycket med på hembygdens bröllop och andra fester, fast han var spelman själv. Han var dock en duktig och intresserad sådan, ty han har lärt många i Nyköpingstrakten att spela. Flera låtar efter honom och fadern har upptecknats av N. Dencker och ingår i ULMA:s samlingar under acc. nr. 3360:3, och en del ingår också i SvL Söd.

Johan Edvard lärde sig spela av fadern, och många av låtarna han spelade var efter denne. Hans repertoar var mycket omväxlande, och han var notkunnig. Spelade ofta på danstillställningar tillsammans med sin yngre bror Gustaf Syrén.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar).

Med anledning av gånglåten nr 522 i O. Anderssons låtsamling, sjöng en yngling melodin med följande text:

– Och det är sant, att nitton skräddare väger ett pund.

Skräddaren och spelmannen Johan Edvard Andersson, som var med i sällskapet vid detta tillfälle, blev djupt kränkt av visans text och ”lappade” till ynglingen med orden:

– Jag ska visa att en skräddare väger mer än ett skålpund.

Då Johan Edvard Andersson fyllde 70 år den 23/10 1932 skrev signaturen X följande i tidskriften Slöjd och Ton 9/12 1932:

”Andersson, som alltid går under smeknamnet Skräddar-Anders, är en synnerligt ungdomlig sjuttioåring. Han är som en spelman skall vara, glad och god och han är en utmärkt spelman av den gamla stammen. Hans repertoar härleder sig huvudsakligast från Stigtomta och Råby s:n i Södermanland. Jag, som skriver detta, minns från min barndom Skräddar-Anders och många fler spelmän från nämnda socknar, bl. a. Blinda Kalle, orgeltrampare från Stigtomta och pappa till Blinda Kalles vals. Så minns jag ”pojarna Spångberg”, ”Pettersönerna från Bondby”, Klas och Johan Andersson från Golunda, ”Spel-Anders” från Råby, bröderna Ceder och många fler. Alla dessa har Skräddar-Anders hört spela och han har också låtar efter dem. Bl. a. har han lustig polska, som han alltid brukar föredraga på stämmorna, nämligen ”Skrattpolskan”, som finns i Sörmlands spelmansförbunds arkiv.

Trots sina 70 år är Skräddar-Anders fingrar mjuka och humöret är alltid gott. Han har ständigt varit mycket intresserad av sitt landskaps spelmanssammanlutning, i vilken han varit med från början. Slöjd och Ton, som söker vara en spelmännens vän, önskar därför fast något post festum bringa den gamle hedersmannen sin varmaste välgångsönskan för framtiden.”

ANDERSSON JOHAN ERIK sång

Torpare från Stavstugan, Årdala s:n.

Född 22/12 1822 i Vänstrand, Årdala s:n.

Son till bonden Anders Andersson och Maria Ersdotter.

Gift med sångerskan Johanna Sofia Persdotter Wester.

Sonen Adolf Fredrik Johansson var fiolspelman och spelade melodier efter föräldrarna. Dessa låtar ha upptecknats av N. Dencker och ingår i ULMA:s samlingar acc. nr. 22290:6.

Flyttade till Skäringsstugan, Runtuna s:n 1863.

ANDERSSON JOHAN ERIK fiol

Arrendator från Vallby, Husby Oppunda s:n.

Född 29/3 1839 i Stunken, Husby Oppunda s:n.

Död 1913.

Gift med Maria Sofia Andersdotter.

Sonen Erik Henning Johansson var också en duktig spelman.

Johan Erik Andersson hade lärt sig spela av Bergström vid Vallby kvarn och noter fick han lära sig av kantor Rundin, vilken dock inte kunde spela fiol.

Andersson spelade ofta tillsammans med Klas Lundqvist i Viken, Årdala s:n och Klas i Smedstorp, Husby Oppunda s:n. Den senare var en av Anderssons elever. Spelade också tillsammans med Glaboln från Björkvik.
(ULMA acc. nr. 7922:1)

ANDERSSON JOHAN EVALD fiol

Lantbrukare från Åttersta, Björnlunda s:n.

Född 3/10 1869 i Åttersta, Björnlunda s:n.

Son till spelmannen och bonden Anders Gustaf Olsson och Anna Christina Andersdotter.

Gift med Augusta Vilhelmina Johansson.

27 melodier upptecknades efter honom av Nils Dencker år 1934 och förvaras i ULMA.

Andersson började själv spela fiol vid 12 års ålder. Trots att fadern var spelman lärde han inte sonen att spela. Andersson berättade för upptecknaren Dencker:

– Ja kunde sjunga. Bara ja fick lära mej spela gubben Noak, kunde ja börja själv.

Inom parentes sagt brukade denna enkla melodi på flera ställen i landskapet vara det första musikstycke en fiolspelare lärde sig.

– Ja sprang opp på en kammare å sjöng å spelade för mej själv.

Av en skomakare, som hade ett piano, lärde han sig de fyra lättaste tonarterna. En yngre broder, sedermera stationskarlen Hjalmar Weiner i Älvsjö, spelar också fiol. Den, som spelade bäst av dem, skulle få en fiol av fadern. Johan Evald berättar:

– Farsan tyckte ja spela bäst, ja fick därför fiolen.

Inga fler i släkten var spelmän.

Till Björnlunda flyttade en duktig musiker, Holtz. Han spelade tillsammans med en spelman Lagerbäck från Frustuna s:n.

– De va förskräcklige te å spele, Holtz va styv.

Bra med pengar tjänade de. Lagerbäck var sparsam, men Holtz söp opp förtjänsten. Vid bröllopen (jämta lysningsdansen andra dagen därefter) kunde spelmännen få minst 50 kr kanske 75 à 100 kr. Då steken serverades steg den fram, som hade hand om insamlingen, och ställde en tallrik på bordet och sade:

– Steken kostar en krona.

Sedan såg han till att alla deltagarna lade dit pengarna.

– Far berättade, att di som skulle lära sej spela utå Näcken (han sa också trollkarn), di skulle gå tre torsdagsnätter eller kvällar å ra te en å, som rinner norrut, å sista torsdagskvällen skulle di ha en svart katt me sej, om di inte hade de, ble di förtrollade.

På bröllopen spelades till maten alla rätter in. Spelmännen fick ta en bit mat i köket, när di bar ut maten.

I Björnlunda dansades slängpolska (brudpolska), vals, hambopolska. Andersson mindes, att prästen dansade första valsen med bruden.

(ULMA acc. nr. 7481)

Tidningen Sörmlänningen hade i sitt nummer den 7/12 1944 en artikel av signaturen Eri som handlade om Evald Andersson, med rubriken ”Fiolen ger lyftning åt hela mitt liv”. Där uppger Evald själv:

– De gamla spelmännen gingo i lära hos Näcken, men jag har lärt av min far.

I andra samtal bl. a. med N. Dencker framhöll Evald att han inte fått lära sig spela av fadern, utan att han lärt sig själv. Det må vara hur det vill med den saken; Evald var en utomordentligt skicklig spelman vem som än hade lärt honom konsten, och det var en sak han bevisade många gånger under sin livstid.

Åter till artikeln i Sörmlänningen:

”Men man kan undra på om inte våra gamla bygdespelmän haft något med Näcken att göra. Det är helt enkelt något av mystik över deras kärlek till musiken. ----- Långt in i ålderns höst är fiolen deras vän, glädjespridare och tröstare. Detta är ovanligt nog lika vackert som sant.

Och när vi nu sitta i Evald Anderssons fridfulla och tysta sal och tala om tider som gått, då kommer vi till medvetande om, att i en bondearistokratisk socken som Björnlunda många förbindelselänkar finnas mellan förr och nu. Ännu i Evalds faders dagar förekom det bondbröllop i Björnlunda, där spelmännen redo i spetsen för brudföljet och gnedo sina felor.

Fadern, Anders Gustaf Olsson spelade tillsammans med sin kamrat Karl Johan Andersson i Johannesberg vid många bröllop i hemtrakten. De spelade också kyrkbrudar till kyrkan.

– Jag minns, sade Evald Andersson, hur far brukade berätta om ett av dessa tåg. Brudföljet drog iväg från Skeenda till kyrkan med spelmännen ridande i täten. Man fick se ut lugna och sedliga hästar åt musikanterna, och så blev det att öva ordentligt, så allt gick väl på bröllopsdagen. Tyglarna hade spelmännen på vänstra armen. Massor med folk voro ute efter vägarna där brudföljet drog fram. Alla ville se på ståten, men så var nog också det bröllopståget det sista i sitt slag här i socknen.

– Jag hörde pappa spela sina låtar, fortsatte Evald Andersson, och så blev det för mig att gå upp på kammarn och gnola melodierna och söka att ta ut dem på fiolen.

De gamla spelmännen skildras som ytterst skickliga, och det behöver man nog inte tvivla på. I mina unga dar var även jag spelman. Mest var det skrammeldanser på logarna eller i gårdarna.

I vissa byar skramlade man ihop och bjöd ungdomen till dans, och på sina håll gick det där i tur. Hur många glada minnen har jag inte från den tiden, då min bror och jag voro i Gåsinge eller Kattnäs och spelade på bjudningsdanser.

Men mitt allra gladaste minne är från Lundby i Dunker. Det var Emil Andersson i Lundby, som tingat oss. Vi kommo litet sent, och när vi körde fram, rusade folk ut, tog hästen ifrån oss och så var det bara att ge sig rakt in i gården och sätta fiolen under hakan. Jag minns så väl hur värden på bjudningen, en Eriksson från Vadsbro i Dunker, bad oss spela en francaise. Det var en trevlig man, och han var så enträgen, att vi gärna ville göra honom till lags. Men inte kunde vi någon francaise. Värden klarade dock skivan. Han sade vilka låtar vi skulle spela och i vilken ordning vi skulle spela dem. Och så satte vi i gång. Stiligt gick det, och vi fingo spela francaise flera gånger den kvällen, eller rättare sagt den natten. Tänk om vi kunde få igen denna vackra och sirliga dans, suckade hr. Andersson, men den passar väl inte för den här tiden.

Evald Andersson har för folklåsupptecknare spelat upp många gamla låtar från Björnlundabygden, mest valser och polkor. Polskor tycker han inte om och hade bara ett fåtal sådana på sin repertoar. De flesta låtarna har han lärt av Frustunaspelmännen Holtz och Lagerbäck. Dessa två foro i gångna år vida omkring och spelade, och de vara mycket skickliga och eftersökta spelmän. Båda är döda.

Holtz var i unga år trumslagare på Malma hed men ägnade sig senare åt andra yrken. Både Holtz och Lagerbäck förtjänade styvt med pengar som spelmän. Det var inte värt att man kom stickande med småslantar när sådana musikanter vora engagerade. Holtz spelade melodistämman och Lagerbäck sekunderade, och att det lät bra, det kunde hr. Andersson konstatera.

Man ville aldrig sluta dansa när dessa två trakterade fiolerna och många gånger slutade inte dansen förrän det var tid och tvång att gå hem och se till djuren. Nog var det arbetsamt att spela fiol en hel natt, men man får komma ihåg, att det var långa pauser. I tidigare år förekom mat och dryck i långa banor, och det tog en rundlig tid för gästerna att sitta till bords.

– Om man tog sig för mycket till bästa?

– Tja, sade hr. Andersson, nog förekom det. Jag minns en rolig karl, som alltid tog rockskörtet under armen för att markera, att nu var han pigg på en svängom igen, och den lustigkurren kan jag se framför mig än i dag.

Under fem år har Evald Andersson nu varit med på spelmansstämmorna och han är mycket intresserad för spelmansförbundets strävanden.

– Fiolen ger lyftning åt hela mitt liv, sade han. Ännu i min höga ålder tar jag fram felan ett par tre gånger i veckan och drar mina låtar.

Naturligtvis fingo vi även höra honom gnida fiolen. Han spelade en gammal vals, som heter Käringträta:

”Var har du varit i natt...”

Och så refrängen:

”Det angår inte dej...”

En pigg och lustig vals med god rytm. Så en slängpolska:

”Anders Petters döttrar är så rara...”

Också fingo vi höra en brudmarsch, som enligt sakkunskapen skulle vara över 250 år gammal. Det var en högstämd, pompös och värdig melodi. Evald Andersson spelade också en vals som han själv komponerat, en gungande, vacker liten vals i C-dur.

När vi lämnade denne ståtliga gamle spelman och skakade hand därute på gårdstrappan, då tänkte vi spontant som så:

– Här i den vintergrå bygden finns dock en man med glada minnen, en man som än i sena år har Näcken till vän. Men med Näcken mena vi här något mycket förnämligt.”

ANDERSSON JOHAN FREDRIK fiol

Torpare från Kolstugan, Floda s:n.

Född 24/3 1855 i Askersund, Stora Malms s:n.

Son till torparen Anders Petter Pehrsson och Johanna Pehrsson.

Gift med Johanna Charlotta Andersdotter.

Han spelade ofta tillsammans med bröderna Gustafsson från Stora Malm, målare August Gunberg och Karl Ersson från Hallvik på bröllop och danser.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ANDERSSON JOHAN PETTER, "LOTORPEN" fiol

Torpare från Lotorp, Tveta s:n.

Född 13/8 1853 i Lövnäs, Turinge s:n.

Son till torparen Anders Petter Göransson och Brita Maja Larsdotter.

Död 8/4 1917.

Gift med Anna Lovisa Johansson.

Andersson levde och var verksam huvuddelen av sitt liv vid Lotorp i Tveta s:n. Han var känd som socknens store spelman och anlätades även långt utanför socknens gränser vid danser och kalas samt vid många olika tillfällen där spelmansnärvaro var påkallad. Vid SSF:s inventering 1972 var det många tillfrågade, som dansat och på andra sätt roat sig till musik av "Lotorpen", som han gemenligen kallades.

Han spelade ofta tillsammans med Anders Gustaf Andersson i Tveta. Enligt utsago trakterade han fiolen på mästertligt sätt. Var han lärt sig spela eller varifrån han tillägnat sig sin repertoar har ej kunnat utrönas. Hans son Johan Ivar Johansson var också fiolspelman.

"Lotorpen" dog enligt alla spelmansvänner och andra alldeles för ung vid bara 63 års ålder. Han är begravnen på Tveta kyrkogård.

(Ur anteckningar i SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping)

Johan Andersson, Tveta
med hustru och sonen Ivar

ANDERSSON JOHAN VILHELM fiol

Arrendator från Näs, Västra Vingåkers s:n.

Född 1/9 1860 i Eriksberg, Stora Malms s:n.

Son till rättaren Per Johan Andersson och Brita Helena Engström.

Död 23/4 1887.

Han spelade ofta tillsammans med Lars Vilhelm Löthman från Vadsborg, Västra Vingåker.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ANDERSSON JOSEF ALBIN fiol

Bondson från Nora, Mörkö s:n.

Född 21/11 1902 i Ekeby, Mörkö s:n.

Son till spelmannen och arrendatorn Anders Gustaf Andersson och Hulda Charlotta Lundberg.

Levde tillsammans med sina föräldrar och spelade mycket tillsammans med sin far och då mest dennes låtar. Efter faderns död slutade Albin spela offentligt.

(Andersson Gunilla, Stockholm. Brev till förf.)

Även brodern Anders Weine var fiolspelman.

ANDERSSON JOSEFINA CHARLOTTA se ERIKSSON JOSEFINA CHARLOTTA

ANDERSSON CARL fiol

Torpare från Vässinge, Näshulta s:n.

Född 15/11 1797 i Vässinge, Näshulta s:n.

Son till torparen Anders Larsson och Anna Stina Nilsson.

Gift med Anna Catharina Andersdotter.

Låtar efter honom och sonen Anders Gustaf Carlsson upptecknades av sonsonen Frans Gottfrid Andersson och ingår i Olof Anderssons Sörmländska låtar.

ANDERSSON KARL fiol

Arrendator från Östertorp, Kjula s:n.

Född 15/3 1840 i Mosstorp, Husby Rekarne s:n.

Son till bonden Anders Bengtsson och Stina Cajsa Larsdotter.

Gift med Anna Lovisa Törnblom.

Anderssons måg Karl Hjalmar Andersson var också en duktig fiolspelman. I sin ungdom var Karl Andersson en ofta anlitad spelman, ja, så efterfrågad, att han för inspelade penningar kunde spara och köpa sig ett torp. År 1886 blev han ägare av Backgården, Mora by, Jäders s:n och kom då i förbindelse med spelmännen Alfred Andersson i Bränne och Alfred Jonsson i Jäders by, med vilka han ofta spelade tillsammans.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Han blev änkeman 1887. Hustrun dog i barnsäng och det lilla barnet dog ett par månader senare.

ANDERSSON KARL AUGUST fiol

Hemmansägare från Grödby, Sorunda s:n.

Född 22/2 1866 i Josefinedal, Västerhaninge s:n.

Son till torparen Anders Andersson och Kristina Andersdotter.

Död 10/1 1947.

Han förekommer i en förteckning över spelmän från Sorundatrakten förvarad i SSF:s arkiv i GW-stugan, Malmköping.

ANDERSSON KARL AUGUST, "KALLE I SLIPARHÄLL" fiol

Byggnadsarbetare från Sliparhäll, Björkviks s:n.

Född 17/12 1880 i Sliparhäll, Björkviks s:n.

Son till torparen Anders Gustaf Jonsson och Augusta Ersdotter.

Gift med Anna Sofia Johansson.

Kalle i Sliparhäll spelade ofta tillsammans med "Nyffen" Ferdinand Gustafsson.
(Wetter Gustaf, Sörmländska låtar)

ANDERSSON KARL AXEL fiol

Arrendatorson från Faneby, Vrena s:n.

Född 1/10 1867 i Stigtomta s:n.

Son till arrendator Anders Johan Andersson och Anna Sofia Jansdotter.

En polska efter honom finns upptecknad och ingår i Olof Anderssons stora samling Sörmländska låtar som nr 601.

ANDERSSON CARL ERIC fiol

Statdräng från Hagaberg, Södertälje.

Född 18/7 1828 i Långholmstorp, Björnlunda s:n.

Son till bonden Anders Ersson och Carin Persdotter.

Död 17/8 1861.

Gift med Lovisa Andersdotter.

Sonen Karl August Blomqvist och dennes son Karl Albert Blomqvist var även framstående spelmän.

ANDERSSON KARL FREDRIK fiol

Fiskare från Rösängen, Ösmo s:n.

Född 10/9 1891 i Kungsholms församling Stockholm.

Han är nämnd bland de Ösmospelmän som finns upptagna i en förteckning förvarad i SSF:s arkiv i GW-stugan, Malmköping.

ANDERSSON CARL GUSTAF fiol

Torpare från Ekholmen, Ösmo s:n.

Född 3/10 1834 i Långholmsnäs, Ösmo s:n.

Son till torparen Anders Larsson och Ulrica Ersdotter.

Död 1890.

Gift med Augusta Otiliana Christina Holmstedter.

Han lärde sig spela vid 7 års ålder. Lärde sig senare även noter. Spelade även orgel på ett instrument han själv byggt. Var ofta anlitad att spela på fester, bröllop och juldanser tillsammans med August Höglind, Säftholmen.

Fostersonen Carl Ludvig Samuelsson var också fiolspelman.

Uppgifterna hämtade ur en förteckning över spelmän från Ösmo och Nynäshamn förvarad i SSF:s arkiv i GW-stugan, Malmköping.

ANDERSSON KARL GUSTAF fiol

Cykelreparatör från Ekliden, Lilla Mellösa s:n.

Född 3/11 1865 i Hälleforsnäs bruk, Lilla Mellösa s:n.

Son till filaren Per Gustaf Andersson och Hilma Albertina Malmlöf.

Gift med Johanna Charlotta Eriksson.

Karl Gustaf lärde sig spela fiol av klockare Hörgren i Lilla Mellösa. Han ägde Eklidens lägenhet, där även brodern Oskar Fredrik Andersson, som också var en omtyckt och anlitad spelman, bodde med sin hustru.

ANDERSSON KARL GUSTAF fiol

Lantbrukare från Häggnes, Hölö s:n.

Född 2/7 1867 i Furholmen, Vagnhärad s:n.

Son till bondemågen Anders Gustaf Andersson och Christina Charlotta Persdotter.

Gift med Charlotta Kristina Grahn.

Han började spela fiol då han var fjorton år gammal. Han kom då i förbindelse med en spelman Edvard Gustafsson i Trössla, senare bosatt i Skärby, och tillägnade sig efter hand hans melodier.

Sönerna Karl Olof och Per Gustaf Andersson spelar också fiol.

Karl Gustaf har också spelat tillsammans med Erik Ludvig Ljunggren från Trosa.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Några månader innan Karl Andersson fyllde 101 år, fick han besök av Arne Blomberg och Henry Sjöberg, som med bandinspelningsapparat önskade spela in Anderssons gamla låtar. Signaturen Ulla i Länstidningen den 6/5 1968 skrev om inspelningstillfället bl. a.:

”Det såg underligt ut, tyckte Karl Andersson, men vande sig vid det. Han har upptecknat flera melodier, så nog fick grabbarna från Spelmansförbundet litet med sig hem.

När Karl Andersson gjorde exercisen i Stockholm lämnade han fiolen hemma. De trettiofyra dagarna i slutet av 1880-talet kunde han klara sig utan fela.

Skulle man ta sig till Stockholm kunde man redan då åka tåget från Vagnhärad, men vanligare var att man tog ångbåten, som gick från Pårsundet.

Till Hölö kom Karl Andersson med sin far för 91 år sedan och gick i skola här ute. I sju år. Senare gick han en vinter på Bie folkhögskola, och det var väl ganska ovanligt vid den tiden. Sedan arbetade han som dräng och lönen för den mödan var då 100 kr. om året. Pigornas lön var omkring 35-40 kronor om året. Dessutom fick de litet kläder extra, utöver lönen.

Maten var det inget fel på, potatis, gryn, och fisk saknades aldrig. Den salta sillen köpte man, men husbehovsfiskade själva. Ett helt sekel hade gått sedan Karl Andersson föddes. Han fick slita och knoga och många gånger var det motigt, men ändå såg han på livet med den goda portion humor, som vi alla skulle önska oss litet till mans. (Signaturen Ulla, Länstidningen den 6/5 1968)

ANDERSSON KARL GUSTAF, ”LILLE GUSTAF” fiol

Metallarbetare från Eskilstuna.

Född 9/1 1883 i Sundsvik, Turinge s:n.

Son till spelmannen och drängen Anders Gustaf Andersson och Sofia Kristina Carlsson.

Död 6/12 1964.

Gift med Elin Kristina Andersson.

Han började spela fiol vid femton års ålder och hans lärare var Anders Jansson i Valla, Ytterselö s:n. Fadern och två farbröder var också spelmän, en morbror var en god sångare och morfadern trakterade näverlapp, en konst han lärde ut till Karl Gustaf, som blev en skicklig gehörspelare och även notkunnig. Han hade lärt noterna av organisten och musikdirektören Lagerström i Toresund och fick så småningom en rik repertoar huvudsakligen härstammande från Jansson och organisten Björkström från Överselö. Han har även komponerat egna låtar och upptecknat både dessa och andras. Han har mest spelat ihop med Hilmer Edlund och Axel Eriksson i Ytterselö. Enligt K. G. Andersson spelade Jansson mest i korstonarter; c- och g-dur, varemot Björkström gärna rörde sig i b-tonarterna.

Andersson deltog i nästan samtliga spelmansstämor från 1915 i Mariefred. Han spelade i Oslo 1955. Erhöll Zornmärket i brons 1945 och Zornplaketten i silver 1955.

ANDERSSON KARL GUSTAF ARVID fiol

Jordbrukare från Östa, Vansö s:n.

Född 27/9 1906 i Östa, Vansö s:n.

Son till spelmannen och bonden Gustaf Emil Andersson och Julia Kristina Eriksson.

Gift med Ester Linnéa Kristina Eriksson.

Han lärde sig spela fiol i skolåldern av fadern samt en skollärare. Han har de flesta låtarna efter andra spelmän i trakten, som han spelade ihop med på bröllop och andra danstillställningar. Han var inte notkunnig.

Vid en inspelning i hans hem, som gjordes av Ingegerd Bergström från Svenskt visarkiv, meddelade han, att hans repertoar bestod av bl. a. sju polskor, fem valser, hambo, polkett, schottis, gånglåt, visor och berättelser till traditionerna ”att gå med stjärnan.”

(SVA acc. nr. 1364, 1365)

ANDERSSON CARL HENNING fiol

Dräng från Ekollsvik, Ösmo s:n.

Född 10/10 1895 i Herrö, Ösmo s:n.

Son till drängen Claes Fredrik Andersson och Camilla Berg.
(Sörmlandslåten Nr 2-3, 1972)

ANDERSSON KARL HJALMAR fiol

Hemmansägare från Backgården, Mora by, Jäders s:n.

Född 3/12 1876 i Husby, Jäders s:n.

Son till hemmansägaren Jöns Andersson och Katrina Bengtsdotter.

Gift med Selma Paulina Andersson.

Fadern, som var från Skåne, spelade något fiol, och från honom torde sonen ha ärvt sina musikaliska anlag. Sin första fiol gjorde han av en brädlapp – han var då nio år – och då han var tolv, spelade han på sitt första bröllop. Hans läromästare i fiolspelet var Gustaf Larsson i Barva, död på Kjula ålderdomshem, och elev av klockaren Daniel Öhlander.

En av de mera framstående av äldre spelmän i Jäder var, enligt Hjalmar Andersson, dennes svärfader Karl Andersson. Hjalmar har, liksom svärfadern varit mycket efterfrågad som spelman och har bl. a. i trettio år utfört musiken vid midsommardansen i Mora by, Jäder.

Hjalmar Andersson vistades en tid i Stockholm och hans hyresvärd där, som hette Vahlman, spelade och lärde Hjalmar en och annan låt.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ANDERSSON KARL JOHAN fiol

Bonde och nämndeman från Juresta storgård, Ludgo s:n.

Född 20/12 1822 i Viby, Spelviks s:n.

Son till hälftenbrukaren Anders Carlsson och Maja Jonsdotter.

Gift med Maria Sofia Jansdotter.
(ULMA acc. nr. 7481)

ANDERSSON KARL JOHAN fiol

Arbetskarl från Banvaktstugan nr 39, Björnlunda s:n.

Född 4/10 1831 i Spelmanstorp, Ludgo s:n.

Son till torparen Anders Petter Jansson och Anna Cajsa Ersdotter.

Gift med Anna Lovisa Larsdotter.

Hans mor var ofärdig sedan sin barndom. Tillsammans med Lars Petter Andersson var han den mest anlitade brölloppspelmanen i hemorten på sin tid.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Han spelade också ofta tillsammans med Anders Gustaf Olsson från Åttersta, Björnlunda s:n.
(ULMA acc. nr. 7481)

ANDERSSON KARL OLOF fiol

Arrendator från Häggnes, Hölö s:n.

Född 29/7 1904 i Häggnes, Hölö s:n.

Son till spelmannen och lantbrukaren Karl Gustaf Andersson och Charlotta Kristina Grahn.

Gift med Gunhild Anna Martina Eriksson.

Andersson är notkunnig. Han lärde sig spela som ung av fadern. Även brodern Per Gustaf Andersson spelar fiol.

ANDERSSON CARL ROBERT fiol

Lantbrukarson från Kilfröslunda, Överselö s:n.

Född 12/4 1866 i Kilfröslunda, Överselö s:n.

Son till lantbrukaren Anders Andersson och Johanna Olsdotter.

En hambo efter honom upptecknades av John Johansson och ingår i dennes notbok förvarad i SSF:s arkiv i Malmköping.

ANDERSSON CARL VILHELM fiol

Arbetare från Stenbro, Lids s:n.

Född 26/9 1845 i Ånsta, Lids s:n.

Son till torparen Anders Andersson och Maria Svendsdotter.
(ULMA acc. nr. 7922:3)

ANDERSSON KARL YNGVE HJALMAR fiol

Pensionär från Södertälje.

Född 10/4 1919 i Ingemunsta, Lästringe s:n.

Son till lantbrukaren Ludvig Hjalmar Andersson och Sara Maria Nilsson.

Gift med Sonja Pettersson.

Vid omkring tio års ålder började Yngve spela, och den fiol han då tog sina första stråkdrag på, var en Hopf-fiol, som fadern fått som ersättning för en upprättad bouppteckning. På min fråga, vilka spelmän han har i sin släkt, svarar han:

– Förutom min farfar den berömde Anders Andersson i Lästringe, så har jag gift in mig i en musikalisk familj. Min svärfar var en mycket duktig spelman. Han heter Edvard Pettersson från Fagerhults gård, Vagnhärads s:n.

Hans far igen var Per August Pettersson, mycket anlitad spelman på sin tid. Spelade på bröllop och många andra tillställningar.

– Vem eller vilka lärde dej spela?

– Det var min farfar Anders Andersson som gav mej min första lära, men han dog så snart att det blev stagnation i min undervisning. Sedan fick jag hjälp av min svärfar Edvard Pettersson.

På min fråga vilka äldre spelmän han känner till, blir hans svar:

– Om du menar spelmän, som nu är döda, så är det många, men dom som fortfarande är i livet är få. Min svärfar lever ju ännu. Blir 94 år i mars nästa år. Men han kan inte spela längre, på grund av att hans händer är förstörda.

Jag frågar Yngve, om han känner till några sångare eller sångerskor, traditionsbärare av gamla visor och låtar, men han säger sig inte känna till någon särskild.

Med Södertälje spelmanslag har han deltagit i många konserter i kyrkor och annorstädes, och han har spelat på bröllop, bjudningar och fester. Dessutom har han tillsammans med Södertälje folkdansgille framträtt i Frankrike, Danmark, Norge och Finland.

– Dessutom, säger han, har jag spelat på mängder av ställen i Sörmland, och jag kan inte minnas alla.

Hur många äldre låtar kan du?

– Hur många låtar jag kan är omöjligt att säga, men låtar som inte är från detta århundradet kan röra sig omkring 100 st., men egna kompositioner har jag bara sex st. Jag är gehörspelare och läser inte noter.

Min farfar, som var bonde då vid Hammarby, Västerljung och August Johansson, som var bonde vid Ävlingby, han var lika gammal som farfar, skulle åka till skogen och hugga ved, men dom hade sina fioler med sig och stanna till hos Johan Peter Persson i Skogstorp, Skogstorpen kallad och en riktig storspelman på den tiden. Det blev spela av hela dagen. Inte en pinne blev huggen. Detta talade August Johanssons son om för mej. Han heter Gottfrid Johansson, är 94 år gammal och lever än.

Fiolen som jag har nu och spelar på, har August Johansson ägt. När min tre år yngre bror och jag skulle ut och spela en gång, minns jag, att jag hade väldigt svårt att bära fiolen för jag skämdes. Vi fick en spelning åt Konsum i Lästringe, det var visst en årsfest, och då fick min bror bära fiollådan, men kom vi bara opp på scenen, så gick allt bra.

Yngve berättar vidare att han deltagit både i TV- och radioprogram, bl. a. i Christina Mattssons Filikromen, samt i Radio Sörmland. På flera LP-skivor ljuder hans välklingande fiol, ex. Felan minns, och en LP-skiva med Södertälje spelmanslag. Zornmärket i silver har han fått och det är han sannerligen värd, denna bärare av traditioner från storspelmannen och farfadern Anders Andersson i Lästringe. (Ur brev från Yngve Andersson till förf. 1983)

ANDERSSON KNUT GUSTAF fiol

Rättare från Alby, Runtuna s:n.

Född 11/10 1879 i Hårsta Grindstuga, Runtuna s:n.

Son till drängen Johan Peter Andersson och Anna Helena Andersson.

Gift med Helga Elisabet Carlsson.

Han spelade mycket i sin ungdom, men på sin ålders höst upphörde han nästan helt att spela. Han kunde påminna sig enstaka melodier efter en spelman Karlsson i Åkra och efter modern, som sjöng en myckenhet låtar, vilka hon lärt av "Spel-Andersson" i Spånga, Råby s:n. (Andersson Olof, Sörmländska låtar).

ANDERSSON LARS PETER fiol

Lantbrukare från Viby, Björnlunda s:n.

Född 19/10 1823 i Norrby, Björnlunda s:n.

Son till bonden Anders Olsson och Anna Cajsa Larsdotter.

Gift med Lovisa Catharina Rundgren.

Tillsammans med Karl Johan Andersson var han så gott som obligatorisk brölloppsspelman i orten. En av de unga pojkar, som tjänade dräng hos honom och vars håg stod till att lära sig spela fiol, var Anders Gustaf Olsson från Åsta, Björnlunda s:n, och han fick också lära sig av honom. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ANDERSSON LILLY KRISTINA sång

Hemsamarit från Sköldinge s:n.

Född 25/1 1914 i Hallarsjö, Enåkers s:n. Västmanland.

Dotter till arrendator Emil Oskar Andersson och Emma Kristina Svendsdotter Strid.

Gift med Karl Erik Alfred Ahlsén (äkt. upplöst).

"Finns det någon som vill hjälpa mig skriva noter och en och annan melodi? undrar Elka Neslha, Sköldinge.

Så stod det i en vädjande annons i Katrineholms-Kuriren för en tid sedan."

Jag citerar ur Katrineholmsavisans nr för torsdagen den 31/10 1968 under rubriken Diktare vid diskbaljan. Jag citerar även fortsättningen:

"Elka Neslha. Bakom den exotiska pseudonymen döljer sig en helt vanlig svensk dam, som arbetar som hemsamarit i Sköldinge och har en hemmafrus vardagliga förflutna. Så till vida skiljer sig dock hennes tillvaro från de flestas, att den är fylld av diktande.

Fru Lilly Ahlsén, hon heter så egentligen – Elka är namnens initialer och Neslha är helt enkelt Ahlsén baklänges – diktare när hon står vid diskbaljan, när hon handlar och när hon ligger och försöker sova. Hon har ständigt block och penna i närheten.

Det är visor fru Ahlsén skriver. Hon hittar alltid på sina rim "sjungande i huvudet" så att säga.

– Det går lättare då. Jag måste alltid ha melodi samtidigt för att få rytmen, säger hon.

Nästan alla melodier hittar hon också på själv. Ibland sjunger hon in dem på band. Annars får hon lagra dem i minnet, för hon kan inte skriva noter.

– Det är mitt problem, säger hon. Inte har jag kunnat försöka få något publicerat heller, när jag inte har noter till. Ska det inte finnas någon notkunnig som vill skriva ner det jag sjunger upp? undrar hon. Inte ett enda svar fick jag på annonsen.

Men fru Ahlsén har i alla fall nöje av sitt diktande. Hon skriver om allt som faller henne in.

– Så länge jag har kunnat hålla i penna, har jag haft den här hobbyn, säger hon. Det är nästan så man blir arg ibland, att man inte kan få vara ifred för visidéer. När man står i dörren för att gå till jobbet kommer en vers över en. Antingen ska man då skriva ner den och komma för sent, eller också grämer man sig över att man tappat bort idén tills man kommer hem."

Tre av hennes visor upptecknades av G. Wetter och ingår i hans samling Sörmländska låtar.

ANDERSSON NILS orgel, fiol

Organist och klockare från Mörkö s:n.

Född 17/4 1805 i Björkarö, Mörkö s:n.

Son till bonden Anders Ersson och Catharina Nilsson.

Gift 1:o med Ulrica Gustafsdotter, 2:o med Anna Maria Olsdotter, 3:o med Lovisa Gustafsdotter.

Enligt spelmannen Anders Gustaf Andersson i Nora, Mörkö lär den gamle klockaren ha varit en ovanligt framstående fiolspelman, som, tack vare sin notkänedom förstod att skriva ner och bevara sina melodier. Vid sitt frånfälle efterlämnade han flera handskrifter, varav ett par kom i A. G. Anderssons ägo, men de ha tyvärr förkommit.

En son, Nils Johan Malmberg var också fiolkunnig.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Andersson utsågs till organist och klockare i Mörkö församling år 1826 enligt sockenstämmoprotokollet av den 24/5 detta år.

”§ 8. Sedan Hof Marskalken Högvälborne Grefve Nils Bonde på Hörningsholm till Organist och Klockare i denna församling kallat Organist-Lärlingen Nils Andersson, och då församlingen mot denna kallelse inte kunde hafva något att invända, emedan Högbemälte Grefve ägde denna rättighet i grund af det jus patronatii, som åtföljer ägandet af Hörningsholm fidei Commisse, varder förenämnde Nils Andersson härmed befullmäktigad till denna syssla med åtnjutande af de lönevillkor, som från äldre tider åtföljt denna beställning.”

(Mörkö KA vol. K I:1)

Nils Andersson hade varit lärning hos organisten Gustaf Peter Eklund i Hölö och efterträdde 1826 klockaren Pehr Collini, född 1749 i Ovensjö. Se denne.

Nils Andersson pensionerades 1870 och flyttade till Sandvik, där han avled 23/11 1874.

(Kompletterande uppgifter från Arne Blomberg 2018)

ANDERSSON NILS fiol

Skräddare från Johanneslund, Österåkers s:n.

Född 1/4 1849 i Gröfsbol, Österåkers s:n.

Son till bonden Anders Larsson och Karin Olsdotter.

Död 15/9 1916.

Gift med Karin Petersson.

(Ur Millerste-Kals anteckningar, förvarade i kopior i SSF:s arkiv i Malmköping)

ANDERSSON OLOF OSKAR fiol

Trädgårdsmästare från Hånö, Bälinge s:n.

Född 12/12 1890 i Mossens backstuga under Önnersta gård, Stigtomta s:n.

Son till arbetaren Per Robert Andersson och Anna Augusta Johansson.

Gift med Emma Vilhelmina Johansson.

Han spelade ofta tillsammans med Sven Eriksson från Nyköping.

(SVA acc. nr. Sf. SF 406-407)

ANDERSSON OSKAR FREDRIK fiol

Cykelreparatör från Ekliden, Hälleforsnäs, Lilla Mellösa s:n.

Född 22/4 1871 vid Hälleforsnäs bruk, Lilla Mellösa s:n.

Son till filaren Per Gustaf Andersson och Hilma Albertina Malmlöf.

Död 1937.

Gift med Ida Sofia Larsson.

På nionde året, då en äldre broder Karl Andersson började spela för en klockare Hörgren, tog även Oskar till fiolen och i smyg tillägnade han sig en del av den undervisning som brodern erhöll. Med tiden blev han en eftertraktad brölloppsspelman och han säger sig ha spelat på flera hundra bröllop i kringliggande socknar. Mest spelade han tillsammans med Konrad Hellqvist, sedermera bosatt i Finspång och Lars Erik Ersson från Hälleforsnäs.

Andersson var notkunnig och lärde denna konst av en flöjtist, Herman Lundberg, vilken en tid var anställd vid Hälleforsnäs bruk.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Oskar Andersson har lämnat en skildring av ett Mellösabröllop i äldre tider, och den beskrivningen ansågs vara den allra bästa brölloppsskildringen i anslutning till folkminnesinventeringen 1936.

Ett bröllop i Lilla Mellösa var inte bara njutandet av bordets håvor, nej, musiken var lika viktig, och vem är då mera lämpad att berätta hur det gick till vid dessa celebra tillfällen än en spelman. Anderssons skildring finns publicerad i Sörmlandslåten nr. 1 1979, och jag citerar den här i sin helhet:

”Jag var på bröllop och spela, när jag var femton år. Först i början, när di spela, hade di brudridare. Di spela och mötte brudridarna på vägen. Det var vanligt te möta brudridarna, di skulle rida två stycken i bredd. Di hade hattar med långa band, grönt och rött var det.

Jag minns att jag såg di där brokiga hattarna.

1. Först gick spelman ut på vägen och spela mot dom. Di skulle gå så långsamt så det gick åt många bitar.
2. Så skulle vi spela in gästerna. Då fick vi gå in i ett birum, då spela vi, vad vi ville, marscher och sånt. Napoleons marsch över Alperna bruka vi spela. Egentligen skulle en stå ve farstubron och spela in gästerna.
3. Först när di (gästerna) kom in, drack di vin. Då skåla di med brudparet, då feck en spela efteråt, sen di har druckit vinet. Det var marscher åv alla möjliga slag, en heter Västerdalarne, minns jag.
4. Med detsamma efter vinet så kunde di börja dansa. Då var det te spela. Sen, när det vart natt, var det te spela jämt. (Man dansade en stund, medan man väntade på maten).
5. När di skulle äta, feck di spela in rätterna. Var det nån storrätt, så feck en spela duktigt. Det var marscher, Sörmlandsmarschen och Kronobergarnas marsch. Till den andra maten då spela di en polonäs och en kadrilj. Då börja gästerna bli luriga, så di sjöng med.
6. Sista rätten, då skulle di spela gånglåtar. Det skulle vara mera sakta. Jag bruka spela en vals i A-dur efter Hörgren till sista rätten.
7. Sen skulle det spelas till skänknigen. Då stod skänkarna, som di har fått förut på ett särskilt bord i ett rum för sej. Di skramla pengar åt brudparet, brudfolket sa di då. Och sen samla di på en tallrik åt spelman. Vårdarna gav mycke brännvin åt dom, så di skulle ge nå mycke. Medan di skulle skänka, skulle vi spela skänklåtar, det var sakta bitar alltid.
8. Sen vart det dans (”riktiga dansen”). Då skulle man spela hela tiden. Det var polka och vals, polkett och hambo och schottis också. Prästen bjö opp brua, di skulle dansa först. Brudgummen och hans svärmor skulle dansa också. Brua skulle dansa med alla di manlige gästerna. Prästen kunde dansa ända till tre danser. Jag minns prosten Landgren, han dansa mycke på bröllopena, han dansa i prästkrage också. Sen han hade dansa med brua, skulle han dansa med modern och släkta. Medan prästen dansa med brua, skulle brudgummen dansa med brudsätan, de var så då. Di bruka dansa bortåt fyra-fem-sex. Kvällen åt di ve elva - halvtolv. Efter middan drack di toddy, det kunde räcka fyra - fem timmar med middan.

Te kvällen va de vitergröt, men inte på min tid, förr va de så. När di for hem, skulle di ha en sup också.

Sista polkan, som di spela, den skulle gå i moll på anndan, då skulle brudparet stå stängen, då va de di, som skulle bjuda och stå i. Brua var ungmor då.

Mot slutet av bröllopsdansen kom de glada upptåg, då man dansade kronan av bruden, och då gummorna rövade bort bruden från flickornas lag:

– Då tog di ihop i en stor ring, en skulle spela polsker, alla möjliga polsker var det, då feck di inte släppa takten.

När bruden placerat sin krona på huvudet av någon flicka, som dansade förbi, då bröt sig de ogifta kvinnorna in i ringen:

– Då skulle gumma röva brua av flicka – di kröp emilla i ringen och röva brua.”

ANDERSSON OSKAR VILHELM fiol

Arrendator från Bedarön, Nynäshamn.

Född 14/9 1867 i Sittesta, Ösmo s:n.

Son till hemmansägaredottern Selma Hilma Charlotta Nilsdotter.

Gift med Anna Fredrika Jansson.

Andersson finns upptagen i en förteckning över Ösmospelmän, som förvaras i SSF:s arkiv i GW stugan, Malmköping.

Spelade ofta tillsammans med Gottfrid Johansson, Sorunda s:n, på bröllop och danser i hemtrakten. Många av Anderssons låtar spelades av G. Johansson. De båda deltog vid spelmanstävlingen i Nynäshamn 1933 och erhöll då 1:a pris i gruppspel och vid en annan spelmanstävling i Sotholms Härads Hembygdsförenings regi nådde de en tredjeplacering i duettspel.

ANDERSSON OTTO VILHELM fiol

Stalldräng från Svärdsbro, Sättersta s:n.

Född 18/2 1860 i Stångby Norrgård, Tystberga s:n.

Son till bonden Anders Andersson och Maja Andersdotter.

Gift med Anna Mathilda Andersson.

Spelade ofta tillsammans med Sven Eriksson, Nyköping.
(SVA acc. nr. Sf. SF 406-407)

ANDERSSON PER GUSTAF ROBERT fiol

Jordbruksarbetare från Hägnäs, Hölö s:n.

Född 1/8 1902 i Hägnäs, Hölö s:n.

Son till spelmannen och lantbrukaren Karl Gustaf Andersson och Charlotta Kristina Grahn.

Per Gustaf lärde sig spela fiol av fadern och är även notkunnig. Brodern Karl Olof Andersson spelar också fiol.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ANDERSSON PER JOHAN, ”PER JOHAN I HISSJÖ” fiol

Gårdsägare från Katrineholm.

Född 4/11 1853 i Nästorp, Floda s:n.

Son till arrendator Anders Andersson och Brita Lovisa Pehrsson.

Död 22/3 1948.

Gift med Emma Eleonora Larsson.

Gustaf Wetter har tecknat upp åtskilliga låtar efter Per Johan och i samband med uppteckningsbesöken hos den gamle spelmannen lärde han känna honom och uppskatta honom både som musikanter och människa. I en artikel i tidskriften Kärven för år 1941 har Wetter tecknat ett utmärkt porträtt av Per Johan, ur vilken jag här citerar en del avsnitt:

”Per Johan har lärt sig spela fiol själv och aldrig tagit några lektioner. Hans broder Albert fick lära sig spela fiol för Widmark samtidigt med Carl Erik i Lind. Denne Albert i Säby, under vilket namn han som spelman var mest känd, emigrerade i ungdomen till Amerika och dog där.

Widmark var stolt över dessa sina två elever och yttrade en gång:

– Den där Carl Erik i Lind och Albert i Säby de övergår snart mig. Det tror jag dock inte, att de någonsin gjorde.

– När bror min fick lektioner, var jag med och ’hunsade’ och det är egentligen min enda lärdom i musik, säger Per Johan på äldre dagar. Trots att han aldrig fick någon undervisning i fiolspelning, spelade han dock ovanligt rent och mjukt under sin krafts dagar och kunde då även spela efter noter. Per Johan gick i skola i Bie för en skollärare Per Hökerberg (lärarens rätta namn var Carl Wilhelm Hökenberg, förf. anm.), som även var en duktig spelman, och troligt är, att den äldre då lärde den yngre en hel del om musik.

I likhet med sin goda vän och spelmanns broder Eriksson (Carl Erik i Lind) har Andersson också varit lantbrukare. Han arrenderade Hissjö gård, Floda s:n åren 1887-1915. Efter den tiden går han allmänt under namnet Per Johan i Hissjö. År 1929 flyttade han till Katrineholm. Fingrarna äro ännu kvicka och rörliga på den gamle spelmannen, och fiolen tar han ofta fram ur byrålådan och drar en Widmarksvals eller en gammal polska efter ’78:an’, ’Spel Erker i Bie’ eller ’Gummetorparn’, tre gamla Flodaspelmän från förra århundradet. Artig, fin och försynt är han och rent ovanligt gästvänlig. När han bodde i Floda, var hans hem en samlingspunkt för traktens ungdom, och mången gammal Flodabo har dansat efter hans musik i storstugan på Hissjö. Hans rara hustru var av samma kynne som han själv. De hade alltid mycket att ge andra trots sitt eget strävsamma liv. Deras ljusa lynne tog ingen skada av sorger och bekymmer, som kom dem till del i rikligt mått. Deras båda barn dog i sina bästa år, men sorgen bröt inte ner dem. Nu sitter inte Per Johans rara gamla gumma och trampar takten och sjunger med, när han spelar, ty hon är död sedan två åt tillbaka.

– Men jag spelar ändå, ty jag känner på mig, att mor tycker om att jag håller på med det, sade den gamle spelmannen.

För sin ålder är Per Johan rent märkvärdigt pig och vaken, och det är roligt att se glimten i hans ögon, när han berättar någon spelmannsägen om Svinstu-Fredrik, Widmarks morbror, som var trollkunnig. Många låtar från sin ungdom kommer han ihåg. Johansson (John Johansson, spelman från Katrineholm, förf. anm.) och jag har tecknat upp omkring 50 stycken. Mången gammal melodi har han naturligtvis glömt, det är ju inte så underligt, men då komponerar han nya i stället, låtar med schwung, kraft och kläm i. Till sin 80-årsdag svarvade han ihop en vals, helt i Widmarks stil med prydnadsfigurer pralldrillar och grannlåt. Han var också vid 79 års ålder med i en kompositionstävling, där eliten av Sörmlands spelmän träffades på Stenhammar i juli 1935. Då fick han pris av prins Wilhelm. Per Johan bockade sig och såg glad ut, och det gjorde även jag, som hade det nöjet att sitta med bland prisdomarna.

För några veckor sedan var jag hos Per Johan med en blomma i ena handen och fiollådan i den andra och bockade mig djupt för honom, ty då fyllde han 88 år. Hans kära fiol kom fram. Sedan han häktat av stärkekragen och dess tillbehör, fick han felan att sitta fast bättre och drog så en låt, som jag inte hört. Sannerligen hade inte födelsedagsbarnet komponerat en ny låt, en sextondelspolska i gammal sörmländsk stil, här och där synkoperad och utstyrd med lite prydnadsfigurer, där det passade sig. Jag har alltid notpapper med mig, när jag går till vännen Per Johan, och de kom nu väl till pass. Låten skäms inte för sig. Så här spelade han den:

Per Johan Andersson - "Per Johan i Hissjö" tillsammans med John Johansson, Vingåker

(Wetter Gustaf,

artikel i tidningen Kärven år 1941)

År 1943 var han den äldste deltagaren vid spelmansstämman i Björnlunda.

En av de valser han komponerat, väckte hustru Emmas tydliga gillande:

– Nu ska du spela min vals, sa hon och då spelade han det stycke som nummerats med 74 i Gustaf Wetters Sörmländska låtar.

ANDERSSON PER OLOF fiol

Bonde från Aska, Sorunda s:n.

Född 2/8 1831 i Nedre Söderby, Sorunda s:n.

Son till bonden Anders Pehrsson och Brita Stina Larsdotter.

Död 6/6 1888.

Gift med Anna Kattrina Jansdotter.

Andersson nämns bland en mängd spelmän från Sorunda upptecknade av f. kyrkvärden Brundin (1873-1970). Denna förteckning ingår i SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping.

– Någon dag tog man ”spelmansskål” Det var deras lön, det var deras lön som man fick hjälpas åt att betala. Den kunde ju bli större eller mindre, allt eftersom de voro omtyckta. Men det fanns många duktiga spelmän i Sorunda. Det var Per Olof Andersson i Aska, och Lars i Frölunda och Nils Larsson i Ottersta och Gottfrid i Hoxla och en i Fagersta. Ovanstående gäller brölloppspelningar i Sorundatrakten.

(Avskrift ur Östra Södermanlands Kulturhistoriska Förening i Södertälje årsskrift Bygden 1925 sid. 31)

ANDERSSON RIKARD fiol

Häradsdomare från Floda s:n.

Född 29/7 1853 i Himlinge, Floda s:n.

Son till nämndemannen Anders Ersson och Beata Stina Ersdotter.

Gift med Anna Amanda Andersdotter.

Han spelade på bröllop och danser tillsammans med brodern Anders Petter Andersson från Himlinge, Floda s:n.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Dottern Edit, kallad ”Kattrina i Klövhälla” var en framstående folksångerska och berätterska. (Se Söderberg Edit).

ANDERSSON SETH PETHRUS fiol

Trädgårdsmästare från Snesta, Spelviks s:n.

Född 22/6 1889 i Stora Malms s:n enligt mantalslängd för Spelviks s:n, men kan ej återfinnas i Stora Malms församling födelsebok under angivet datum.

Gift med Märta Lovisa Johansson.

Av sina äldre bröder som spelade fiol lärde han sig de första grunderna och tillägnade sig på samma gång deras melodier. Han kom 1918 till Spelvik.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ANDERSSON SOFIA JOSEFINA se SJÖGREN SOFIA JOSEFINA

ANDERSSON SVEN BERNHARD fiol

Trädgårdsmästare från Lerhaga, Tvetå s:n.

Född 26/12 1895 i Haga, Tvetå s:n.

Son till stalldrängen Anders Gustaf Andersson och Augusta Mathilda Karlsdotter.

Död 23/1 1925.

Andersson finns upptagen bland spelmän från Södertörn enligt en förteckning förvarad i SSF:s arkiv i GW-stugan, Malmköping.

ANDERSSON SVEN VIKTOR EDVIN fiol

Svarvare från Täbylund, Åkers s:n.

Född 25/1 1888 i Södertälje enligt Åkers s:n mantalslängd, men kan ej återfinnas i Södertälje födelsebok detta datum.

Gift med Elin Charlotta Rundgren.

Vid sju års ålder började han att spela dragspel, men övergick till fiolen då han var fjorton. Någon undervisning i fiolspelet har han ej åtnjutit, utan fick själv tillägna sig de kunskaper han senare besatt. Både fadern och modern var musikaliska och hade goda sångröster. År 1904 flyttade han till Åker, där han var anställd som svarvare vid Åkers styckebruk.

Andersson har spelat mycket på bröllop och danser i hemtrakten, först tillsammans med Gustaf Eriksson "Brostugen" kallad och Valfrid Eriksson från Åkers styckebruk, sedan tillsammans med sin yngre bror Karl Andersson.

Andersson har också komponerat egna låtar.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ANDERSSON VILHELM fiol

Oidentifierad spelman från Näs, Östra Vingåkers s:n.

Han lär ha levat under slutet av 1800-talet i Östra Vingåker och dog vid 35 års ålder, men enligt pastorsämbetet i Östra Vingåker var han ej skriven i byn Näs, som vissa sagesmän angivit. Han har ej kunnat återfinnas i Östra Vingåkers kyrkoböcker.

Spelade tillsammans med bl. a. Smens-Axel i dennes ungdom. Han anses vara Smens-Axels läromästare.

(Wetter Gustaf, Sörmländska låtar)

ANDERSSON DAHLGREN (ULRIKA), "SPEL-ULLA" fiol

Hustru från Nordanå Hagstuga, Katrineholm, Stora Malms s:n.

Född 3/6 1831 i Perstorp, Stora Malms s:n.

Dotter till torparen Olof Andersson och Anna Maja Andersdotter.

Gift med skräddaren Albert Andersson.

Skräddaren Albert Andersson var morbror till spelmannen Carl-Fredrik Persson från Stora Malms s:n.

Ullas fader var i yngre år lantvärmist. År 1863 kom Ulla med make och barn till Nordanå Hagstuga.

Hon förde stråken med vänster hand och stödde fiolen mot knät som en violoncell.
(SvL Söd.)

APPELQVIST PER AXEL orgel, fiol

Organist och klockare i Vadsbro s:n.

Född 31/1 1820 i Kimstads s:n, Östergötland.

Gift 1:o med Sofia Fredrika de Frij.

Gift 2:o med Hedda Cathrina Lundberg.

Han valdes till Stigtomta församlings ordinarie organist och skollärare vid sockenstämma den 21/11 1841 och tillträdde sysslorna den 26/4 1842. Stannade sedan i Stigtomta till år 1849, då han tillträdde som vikarie organist- och klockarsysslorna i Vadsbro s:n.

Vadsbro kyrkas orgel reparerades under Appelqvists första tjänstgöringsår enligt sockenstämmoprotokoll av den 17/6 1849 då extra sockenstämma hölls:

”Anmälte Pastor, att han samtalat med Orgelbyggaren J. Lund från Stockholm angående reparation å Socknens orgelverk och uppläste han ett af honom uppsatt Contract rörande förenämnde reparation, hvilket gillades och af Socknemännen underskrefs, och uppdrogs åt Pastor att å Församlingens vägnar med honom vidare att enligt Contractet om arbetets bedrivande öfverenskomma.

Mathållning åt Orgelbyggaren åtog sig Organisten Apelqvist att lemna under hela arbetstiden mot en betalning af 1 Riksdaler Banco pr dag för person, och skulle 2ne gubbar i Fattighuset anmodas att trampa bälgorna under reparationstiden mot en betalning af 8 skilling banco pr dag. Alla utgifter för Orgelverket skulle tagas utur Kyrko-Cassan.”

Vid samma sockenstämma erhöll Appelqvist fullmakt både på organist- och klockarebeställningen.
(Vadsbro KA vol. K I:3)

År 1850 utsågs han att som ordinarie upprätthålla organist- och klockarsysslorna och avlade vid sockenstämman den 3/6 1850 tro- och huldhetseden. År 1851 invaldes han i sockennämnden för Vadsbro.

En notbok efter honom har skänkts till SSF av Rickard Ahlberg. Appelqvist komponerade en hel del egna låtar, mest valser. Notboken, som förvaras i SSF:s arkiv, innehåller 24 kadriljer, 38 valser, 3 anglaiser och 32 polskor.

ARVID I HJULESTA se JOHANSSON ERIK ARVID

ASKLUND ESTER MARIA, "SMÖRKULLAMOR" sång

Fröken från Trosa stad.

Född 7/3 1878 i Kvarsebo s:n, Östergötland.

Hon bodde i Gamla staden, Trosa i gård nr. 142, där hon hyrde av fiskhandlaren Karl Fredrik Pettersson.
(Ramsten Märta. Arkivarie, SVA)

ASP ALBERT HJALMAR fiol

Arrendator från Karlsta, Björnlunda s:n.

Född 19/4 1887 i Tallbacken Trollesund, Ludgo s:n.

Son till torparen Albert Willehad Asp och Hedvig Augusta Björklund.

Gift med Karin Elisabeth Grahn.

Av sin moder, som var mycket musikalisk, lärde han sina första melodier, som hon sjöng för honom, och då han var tolv år började han med fiolen. Fyra av hans morbröder, Ludvig, August, Johan och Albert Björklund spelade fiol och av dem samt en annan spelman Rudolf Hildebrand från Ludgo, torde Asp ha rönt musikaliskt inflytande.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

AUGUST I BRÄGÅR'N se ERIKSSON AUGUST WILHELM

AXELSSON KARL AXEL sång

Arrendator från Östtorp, Husby Oppunda s:n.

Född 12/2 1869 i Västerås.

Son till spelmannen och trädgårdsmästaren Axel Melker och Maria Christina Becklin.

Gift med Anna Katarina Pettersson.

Gustaf Wetter skriver den 10/7 1938 efter ett uppteckningsbesök hos den gamle folksångaren:

”Det är sannerligen inte vanligt, att en musikaliskt intresserad kan ha ett så fenomenalt minne för gamla melodier som Axel Olof Andersson upptecknade efter Axelsson på sin uppteckningsfärd för SSF år 1936, 54 st melodier. Och dock erinrade sig Axelsson vid det besök jag gjorde hos honom ovanstående dagar följande här meddelade 50+39 melodier. De flesta har han efter sin fader.

Det är enastående att kunna ha så många låtar i minnet, när man som Axelsson inte kan spela en ton utan får tralla alla melodierna.”

De vid detta tillfälle upptecknade melodierna ingår i Wetters Sörmländska låtar.

Till en av dessa melodier diktade Axelsson till SSF:s årsmöte i Flen följande text:

Nu alla Sörmlands spelmän ja de har samlats hit,
och det har skett av Hultström, och så utav hans svit.

De hälsar oss välkomna båd' stora och så små,
båd' gamla och så unga blott att de här kan stå.

Visan innehöll ytterligare fem verser.

Dessutom komponerade Axelsson åtminstone en polska, som Wetter tecknat upp och som ingår i hans stora låtsamling.

En visa från Runtuna lät ha sjungits av en avsatt präst vid namn Karlsson. Denne blev sedermera stenarbetare och söp sig alltid full vid sina besök i Nyköping. Då kunde det hända att han föredrog följande informativa drapa:

För bonden det är en förbannader kropp,
han motar sina tjänare så bittida opp.
Först piskar han sin kvinna, så knullar han sin hynda
för dinglar och dinglar och voj, voj, voj.

Visan ingår som nr. 232 i G Wetters Sörmländska låtar.

Andersson

människa
Axelsson.

När Axelsson var åtta år gammal, författade han en midtext till en gånglåtsmelodi om en lortaktig fru Blom, och det är verkligen en försigkommen åttaåringens alster som här följer:

Nu rinner solen opp, nu vaknar Blommens Greta
med sina fingrar små i röven börjar peta.
Det är en skamlig sak, som Greta borde veta
att ta med fingren bak och rep på väggen smeta.

Visan ingår som nr 272 i ovannämnda samling låtar.

AXELSSON CARL GUSTAF fiol

Agent från Flodafors, Floda s:n.

Född 23/5 1892 i Hagstugan Hägerbo, Floda s:n.

Son till skräddaren Anders Petter Axelsson och sångerskan Albertina Läck.

Han fick sin första fiol när han var sju år. Ett munspel hade han tidigare, men övergången till fiol var alltför svår, då ingen kunde visa honom hur man spelade eller stämde den. I stället började han spela en gitarr, som han fått av en frälsningssoldat från Katrineholm. Under flera år spelade han dansmusik tillsammans med Albert Boström, "valsernas konung", samt dennes söner Ivar och Bernhard. Carl Gustaf spelade gitarr och de andra fiol. De vanligaste danserna vals, polka, polkett, mazurka och schottis, men även slängpolska förekom ganska ofta på dansbanorna i västra Sörmland så sent som 1910-15.

Axelsson köpte sig så småningom en fiol från Åhlén & Holm och övergick mer och mer till fiolspel under Albert Boströms ledning. Noter lärde sig Carl Gustaf ur en gammal psalmbok. Boström var en sträng men god lärare; han var en av de främsta spelmännen i Sörmland vid sekelskiftet. Tillsammans med Anders Andersson i Lästringe och Axel Wester i Vingåker representerade han Södermanland vid riksspelmansstämman i Stockholm 1910.

År 1922 anordnades den första spelmanstävlingen i Malmköping. Tävlanade indelades i tre klasser: under 30 år, 30-50 år samt äldre än 50 år.

Carl Gustaf Axelsson segrade i yngsta klassen genom att spela följande tre låtar:

Österåkers brudmarsch (efter Boström). SvL Söd nr 91.

Vals A-dur (efter Boström). SvL Söd nr 76.

Polska 'Kände ni den, som dansa med mej?' Se Sörmlandslåten april 1969 sid. 23 och SvL Söd nr 81.

Lika bra gick det på tävlingen i Södertälje, ty även där fick Carl Gustaf första pris.

Sina låtar har Axelsson huvudsakligen från tre håll. En mängd visor och polskemelodier har han efter sin mor. Sin stora spelmansrepertoar har han efter Albert Boström. Slutligen har Axelsson en mängd mycket intressanta melodier efter en vissångerska Ida Johansson, född i Floda men senare bosatt i Stockholm. Dessa melodier, som Axelsson upptecknade 1923, hade Ida Johansson efter sin mor Eva Helena Qvick f. Olsson i Stora Malms s:n och gift med soldaten Qvick i Floda. (Sörmlandslåten julen 1969).

En visas ordbyggnad har sitt ursprung i medeltiden, då prästerna höll mässan på latin. Då kunde det hända, att en olärd snappade upp prästens tongångar och lekte fram ord, som liknade det latinska språkets. I brist på annat blandades de ibland upp med svenska och tyska. Så här kunde det låta:

Es vullera vulleri kara man plaxeladi
Kara manteladi jakop för dank enskoner
gors gorse ja gors sängmilidäng
shing scheri bing sching klara då
mark jorden dank.

(Signaturen Petra, artikel i Folket den 8/9 1966)

på

var

De
50

Vid Axelssons bortgång skrev Gustaf Wetter hans levnadsteckning som publicerades i nr 2 av Sörmlandslåten 1975 ur vilken jag citerar:

” -----

Riksspelmannen C. G. Axelsson slutade sin 83-åriga levnad på Flens sjukhem den 27/7. Han hade råkat ut för två trafikolyckor och tillbragte många år i sin rullstol, tärd av plågor, som han med beundransvärt tålamod och ett glatt humör bar till slutet av sin levnad.

Jag träffade C. G. första gången midsommardagen 1925 i Malmköping. Då bildades Södermanlands Spelmansförbund. Jag var då ung och grön och förvånade mig över att han, som bara var nio år äldre än jag, var så skicklig debattör. Sådant hade jag under trägna studier i Norra Latin icke fått någon kunskap om. Jag kom snart underfund med att C. G. var en mycket betrodd kommunalpolitiker och hade god erfarenhet både som talare och skribent. Men därom kan andra vittna bättre än jag. Alltnog, C. G. blev v. ordförande i Sveriges äldsta spelmansförbund, och jag fick som nyvald sekreterare anledning att många gånger i framtiden i protokollen anteckna hans kloka och vettiga inlägg.

En stor spelman, kompositör och upptecknare var C. G. Han spelade mjukt, följsamt och musikaliskt. Han hade fått lära något av den legendariske riksspelmannen Albert Boström, men helst gick han sina egna vägar.

Han var autodidakt, men hade en märklig förmåga att arrangera folklåtar. Helst spelade han i förbundets barndom ihop med sin spelmansvän Ivar Hultström på Fors, och dessa två var ett par samspelta parhästar. I min gröna ungdom frapperades jag av att Widmarks valser och polskor samt icke minst Hultströms egna kompositioner kunde låta så fascinerande vackra och musikaliskt fulltoniga. Dessa låtar bidrog till att mitt nyväckta intresse för den sörmländska folkmusiken fick sig en injektion i positiv riktning, en medicin, som verkar än i denna dag. Ivar Hultström kunde komponera. Alla sörmländska spelmän känner exempelvis till 'I vårskogen', en gånglåt, som ofta spelas icke bara i Sörmland, utan där två eller flera spelmän träffas på stämmor och träffar var som helst i vårt land. Men C. G. kunde också komponera. I sina kompositioner hade han många motiv att bearbeta, ibland alltför många. Men hans ljusa glada Floda brudmarsch och 'Stödda sten', en märklig mollpolska, tror jag är tidlösa, likaså Flenmo kyrkmarsch. Inspirationen till låten 'Stödda sten' är det stora sägenomspunna flyttblocket på vägen mellan Flodafors och Granhed. Jag sätter den som nr 1 av alla kompositioner, som angavs i reglerna för de kompositionstävlingar, som Spelmansförbundet utlyste, mest under 1930-talet.

Den 8/5 1969 gav Carl Gustaf Axelsson på eget förlag och på egen bekostnad ut 'Sörmlandslåtar', 28 st. melodier, ett urval av de minst 100 han komponerat till särskilt namngivna personer och till särskilt speciella tillfällen och händelser. Låtarna har han tillägnat Södermanlands Spelmansförbund, och varje medlem har gratis fått ett ex. av detta märkliga låthäfte.

Som låtupptecknare kan C. G. nämnas vid sidan av A. G. Rosenberg. I samlingsverket Svenska Låtar, Sörmlandsdelen tryckt 1934, är medtaget nio gamla visor och danslekar efter fru Ida Johansson, Floda.

Det är dock en bråkdel av C. G:s repertoar. Det mesta finns i förbundets arkiv och är uppteckningar efter Albert Boström, den genuine Flodaspelmannen, och Anders Gustaf Eriksson i Hägerbo. Den sistnämnde hade en outtömlig repertoar, en folkmusikskatt, som räckte till för både Olof Andersson och även för den, som skriver dessa rader.

Jag sörjer och saknar Dig, gode vän Carl Gustaf Axelsson. Genom Dina låtar, uppteckningar och kompositioner har Du skapat Dig själv ett monument, varaktigare än kopparn. Med Dig gick den siste storspelmannen i Floda ur tiden. Spelmannen dör, men hans låtar lever och kommer att leva.”

EFTERSKRIFT

Författaren och utgåvan

Författaren, genealogen, radiomannen mm Lars Erik Larsson, föddes i Göteborg 1931. Fadern var pastor i Svenska Israelmissionen och familjen fick då och då byta bostadsort, men som vuxen blev Uppland hans hembygd. Till vardags arbetade han på Landsarkivet i Uppsala där han hade nära tillgång till olika statliga arkiv från Uppsala, Sörmlands, Örebro, Västmanlands och Dalarnas län.

Lars-Erik Larsson (1931 – 2006)
Foto Gösta Brandberg

Han hjälpte många släktforskare med uppgifter och skrev många artiklar och böcker. Efter sin första bok om uppländska klockare och organister *Organister och klockare i Uppland, Svartsjö kontrakt* började han söka efter dessas elever – det ålåg nämligen klockare och organister att både svara för musik vid större kalas i socknen och ta emot 'nylärningar'. Resultatet av detta arbete blev boken *Uppländske spelmän under 4 århundraden* (Upplands Grafiska AB 1980, ISBN 91-970228-1-0) och han beslöt sig därefter att göra motsvarande arbete för Sörmland. Södermanlands Spelmansförbund har ett omfattande arkiv med både eget material och kopior från andra institutioner och Lars Erik Larsson gick successivt genom

merparten av samlingarna och kompletterade spelmansuppgifterna med biografiska data och andra uppgifter från andra källor.

Resultatet blev ett manuskript på över 550 sidor med uppgifter om mer än 700 spelmän och sångare som verkat i Sörmland – flertalet under 1800-talet eller det tidiga 1900-talet, en mindre del från 1700-talet och några enstaka var från slutet av 1600-talet. Ett fantastiskt material – men det blev aldrig tryckt - någon finansiering stod inte att finna till den omfattande utgåvan.

Lars Erik gick bort 2006 och fick inte uppleva att materialet äntligen (2008) publicerades – visserligen inte i tryckt form, utan på Internet, men därigenom tillgängligt för många.

Manuset har digitaliserats i sin helhet utan andra ändringar än uppenbara stavfel och smärre felaktigheter. Några enstaka förtydliganden har lagts som fotnoter. 700 spelmän och sångare är ett väsentligt antal men läsaren kommer kanske ändå att sakna några namn, men Lars Eriks urval har bibehållits – med ett enda undantag; August Widmark i Vingåker saknades. Han var 1800-talets mest kände spelman i västra Sörmland och det har givetvis inte undgått författaren. Sannolikt hade han ett separat material om storspelmannen, men av någon anledning kom det inte med i manuset. Här har en komplettering skett.

Successivt har skriften illustrerats med bilder samt utökats med fler spelmän.

Lars Eriks farfar var spelman och finns med i den uppländska utgåvan. Han hette Lars August Larsson, född 1859 i Nora och var aktiv spelman tills han gifte sig. Lars-Erik kommenterar sin egen roll: "...jag är ett av hans barnbarn. Tyvärr har jag ej begåvats med förmåga att traktera instrument, men ärvt ett levande intresse för musiken och då speciellt allmogemusiken och dess utövare både nu och i gången tid. Ett intresse som varit förutsättningen då det gällt att färdigställa denna spelmansmatrikel."